

# BUTLLETÍ

## DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

CLUB ALPÍ CATALÀ  
CLUB D'ESQUÍ DE CATALUNYA

SUMARI: *Els iglús*, per EUGENI MORA I OBRADOR.—*Interpretació geogràfica de Barcelona*, per PIERRE VILAR; C. CARDÚS, trad.—*El monestir de Sant Quirze*, per PAU

VILA.—*Síria i ruïnes de Balbek*, per FRANCESC BLASI I VALLESPINOSA.—*Viatge per la muntanya l'estiu del 1852*; P. C. i G. trad.—*Crònica*.—*Bibliografia*.—*Noticiari*.

## Els iglús (\*)

Tot esquiador muntanyenc pot, amb un xic de càlcul i habilitat, construir en poca estona una cabana de neu a prova de tot temps.

Les nostres circumstàncies són, però, diferents de les del Nord. Escollir el lloc de construcció exigeix la mateixa cura que a l'estiu escollir el lloc d'un campament: terreny apropiat, protegit del vent i sobretot de les allaus, i neu ben assentada. Neu enganxosa que principalment a la primavera es troba arreu.

L'eina de construcció dels blocs és una pala d'alumini que desmuntada cap bé a la motxilla. (Fem avinent als nostres consocios que la Secció d'Esports de Muntanya té pales d'aquestes a llur disposició). Per a omplir les esclotxes es necessita un tros de fusta prim i ample.

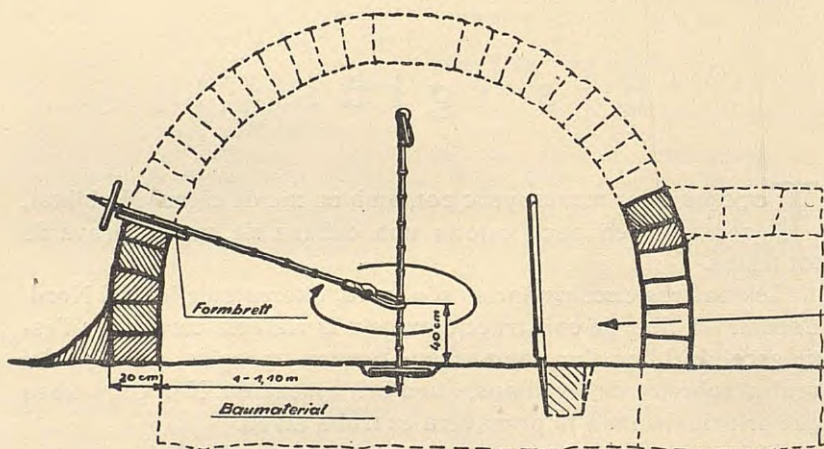
Al mig de l'emplaçament escollit es clava un bastó d'esquí i es passa l'altre per la corretga per sobre d'aquest. Amb l'arandela del bastó mòbil es marca un cercle que assolirà uns 2'40 a 2'60 metres, i que representa el límit màxim de l'edificació. L'espai inclòs és trepitjat homogèniament i llavors és fàcil de tallar d'aquesta neu endurida blocs d'uns 20 x 20 centímetres de costat per 30 a 45 de llargària. Es col·loquen en forma circular i els espais que

(\*) Ressenya publicada al n.º 15, Any 28, de *Der Winter*, per K. W. Wenninger. Vegeu també el BUTLLETÍ DEL CENTRE del gener d'enguany.

queden entre ells són omplerts curiosament. Sobre la primera fita una segona, etc.

De seguida es podrà comprovar el gran valor de l'esmentat sistema d'emprar els bastons d'esquí. No sols és possible així de comprovar la circumferència sinó que facilita extremament tallar els blocs en indicació cap a dins. La millor manera de fer-la és subjectant al bastó mòbil un tros de fusta pla i ample, esmolat per un costat, i descrivint cercles amb l'esmentada fusta es tallen els blocs en pendent cap al centre. El gravat ho expressa molt millor que les explicacions.

En prosseguir la construcció disminueix progressivament el



Formbrett=Fusta — Baumaterial=Material de construcció

diàmetre de les fileres de blocs i al final cal col·locar al cim de la cúpula formada el bloc-clau. Abans cal obrir en lloc adequat una obertura per entrada i sortida, i un petit vestíbul a continuació també en volta circular.

Recordem que els blocs es tallen de dintre el cercle marcat, o sigui, que a mesura que es van alçant les parets s'abaixa el sòl. El gran avantatge és que hom es troba molt més protegit enclotat dintre la neu ja des de bon principi.

Al final cal tirar per sobre de les parets neu pols o neu tova.

Un home sol necessitarà unes tres hores i mitja per a acabar un iglú, mentre que dos homes el poden acabar en unes dues hores.

L'iglú és perfectament habitable per dues o tres persones. Per

terra pot emprar-se el corrent de tenda de campanya i al damunt un matalàs pneumàtic. Per abric el sac corrent.

En una prova feta una nit que a l'exterior marcà  $-30^{\circ}$  C., la temperatura de l'interior pujà a poc a poc tot fent te amb un focó de benzina a  $+10^{\circ}$  C. Així i tot, mai no s'efectua desglai i es queda tot sec igual que dins d'una bona tenda. Com ja diguérem en el BUTLLETÍ del gener, es forma una crosta de glaç impermeable per tota la paret, que obliga, si s'hi ha d'habitar més d'un parell de dies, a obrir forats per a la respiració. La temperatura mai no baixarà més de  $0^{\circ}$ .

Els iglús poden tenir excellent aplicació entre nosaltres en casos d'emergència i de simple acampada. Creiem que algun dia assoliran tanta popularitat com la que ha obtingut l'acampada d'estiu.

EUGENI MORA I OBRADOR

## Interpretació geogràfica de Barcelona (\*)

**D**ES del cim del Tibidabo, a 532 m. d'altitud i a uns 8 qms. de la mar, podem distingir, fàcilment, gairebé tots els grans trets geogràfics de l'aglomeració barcelonina: la seva situació al cor del país, el seu emplaçament, les seves activitats, i, encara, esquemàticament, la història de la seva extensió.

### Situació general

*La mar i la costa.*—Al davant nostre, en primer lloc, la mar. Barcelona és una ciutat marítima i mediterrània. Per la mar ha pres aquesta riba un contacte fecund amb les civilitzacions fenícia i grega. En temps clar, Mallorca, al lluny, evocaria l'imperi medieval de Barcelona. Avui, en fi, privada de matèries primeres, Barce-

---

(\*) Article publicat amb el títol de «Barcelona» en la *Revue Géographique des Pyrénées et du Sud-Ouest* de Tolosa, Vol. VII, fasc. 1, 15 de gener del 1936, en la ressenya dedicada al viatge a través de Catalunya, realitzada l'any 1934 pel Prof. Faucher i els seus alumnes de la Universitat tolosenca.

lona no deu sinó a la mar poder ésser el taller industrial de quasi tot Espanya.

Arran de la mar, un primer lloc de circulació: davant una llarga serralada, una andana d'alluvions i sorres, estreta, però desbordant d'activitat; al sud, sobre un delta, les fàbriques fumegen enmig d'una rica horta; al nord-est, la platja, aprimada, es perd a la vista sota els pobles i les cases. ¿Tentacles de l'aglomeració barcelonina? Sens dubte. Però, a la vegada, desenvolupament d'una antiga sèrie de llocs de poblament, que vivien de la mar i de la terra, d'antuvi enfilats per a la defensa, més tard desdoblats o davallats a les platges del litoral. Aquesta via, no obstant, no és ni ampla ni seguida: al nord, la Costa Brava, al sud-oest, els escarpaments, ja visibles, de Garraf, i una mica pertot arreu, en altre temps, els aiguamolls, obstruint el camí natural de la costa. La immensa Barcelona exigeix tot un altre rera-país.

*La depressió interior.* — Un pas obert justament darrera nostre ens mostra una depressió profunda. Entre els bosquets de pins, podem admirar un espectacle més complex, però no menys vivent que el de la banda de la costa. Es tracta d'un corredor interior, tan llarg com la serralada litoral: sens dubte esfondrament d'una volta anticlinal, badia al miocèn en tot cas, llacuna més tard, depressió omplerta, per consegüent, de sediments diversos i diversament tallats. La nota dominant, però, n'és la riquesa de la seva agricultura: camps de blat del Vallès oriental a la dreta, gran viticultura del Penedès al lluny, a l'esquerra. Entre les grans viles a la vista, dues veritables ciutats, Terrassa i Sabadell, reuneixen aquí el 75 % de la indústria llanera espanyola. Més encara: en el paisatge s'endevina un lloc de pas privilegiat, arrecerat, seguit, poblat, diu l'arqueologia, des de l'època prehistòrica. Per aquí passava, efectivament, l'eix de la «Tarraconense» romana, a la qual han succeït carreteres i ferrocarrils. Així, doncs, ran de la barrera del Tibidabo, el primer «hinterland» de Barcelona és un corredor ric i transitat des de l'antigor.

*El rera-país i els congostos de la serralada litoral.*—Però aquest corredor és, encara, el punt de convergència d'altres vies naturals: a la barrera que el limita al nord, una observació una mica atenta hi descobreix dos congostos importants, la vall del Besós al sud-oest del Montseny i la del Llobregat al peu de Montserrat. Des dels Pirineus, que tanquen l'horitzó, desemboquen

a aquestes dues valls totes les vies de la Catalunya central. El Vallès porta vers l'Empordà i França; el Penedès cap a Lleida i sobretot cap a l'Ebre. Un ample territori - tot Catalunya i bona part d'Espanya - aflueix, doncs, a aquest Vallès central, vestíbul de Barcelona.

Entre Barcelona i el Vallès restava, no obstant, un obstacle seriós: la serralada litoral, aspra, amb els seus esquistos i granits coberts de pinedes ombroses. Però els dos rius eixits dels congostos del nord del Vallès, Besós i Llobregat, travessen la barrera en dos talls profunds, venint a delimitar així, per la banda de mar, el perímetre que espera omplir algun dia Barcelona. ¿Com han estat excavats aquests dos passos decisius per a la sort de la ciutat? L'alt Ter, ¿no uniria, en altre temps, els Pirineus amb el pla de Barcelona, per la plana de Vic i la vall del Besós, com ho fan avui dia carreteres i ferrocarrils? I pel Llobregat ¿com va preparar-se la ria pliocènica que, segons els geòlegs, penetrava ja al llinar del Vallès? La solució d'aquests problemes es troba lluny d'ésser definitiva. Però constatem fins a quin punt els fenòmens humans han respost a la invitació d'ambdós passos: és cap als dos congostos que els pobles de la rodalia tendeixen a prolongar l'aglomeració: Sant Andreu, cap al Besós; Hospitalet, Cornellà, Sant Joan Despí, Sant Feliu, Molins de Rei, pel Llobregat, riba esquerra; Esplugues i Sant Just al llarg de la carretera de Madrid. El congost del Besós atreu un dels conjunts ferroviaris més densos d'Espanya (línia de Lleida i les dues línies de França per Puigcerdà i per Portbou); ultra la carretera de Madrid i el camí de l'Ebre, la conca del Llobregat allotja dues vies estretes, una d'elles cap a les fàbriques de teixits i els jaciments potàssics de l'alta vall.

Però sobre aquest pla de Barcelona, punt de contacte de tantes vies naturals amb la mar ¿quines condicions oferia la naturalesa al desenvolupament de la urbs?

### Emplaçament

*Les muntanyes i la terrassa d'alluvions antics.*—El Tibidabo forma un meravellós amfiteatre: a recer dels vents freds, lluny de la costa indecisa, ha fixat una sèrie d'emplaçaments de pobles, suburbis avui dia, però que llurs esglésies situen encara als nostres peus - Horta, Gràcia, Sant Gervasi, Sarrià -; aquí es troba, entre 100 i 120 m. d'altitud, la línia de contacte entre les roques antigues de la serralada i la capa d'argiles roges regularment inclinada, on

la descomposició dels esquistos ha constituït, sobre un gruix de 20 a 40 m., l'alt pla de Barcelona. No ha nascut pas aquí la gran ciutat. Però ¿com separar la seva història d'aquest cinyell de pobles, de camps, d'«hort i vinyet», degut a la terrassa fèrtil, rica al mateix temps en aigües, gràcies a la capa que recobreix, així com als torrents que en davallen?

*La riba i els deltes.*—Barcelona, ciutat marítima, ha nascut, naturalment, més a la vora de la mar. El delta del Llobregat avança cada any més d'un metre (molt més, segons sembla, en altre temps) (1); en la zona de Besós, el barri dit «de la Llacuna» era encara, al segle xv, sota les aigües. La major part de la plana baixa s'ha desenrotllat, en realitat, sota els ulls dels barcelonins. I els ha estat certament d'utilitat: de primer el delta del Besós, després el del Llobregat, els ha servit d'horta nodridora i de camp d'extensió urbana. El segon, irrigat per canals i per la capa artesiàna que recobreix, dóna avui dia més llegums i fruita que no en consumeix tota l'aglomeració; s'hi ha construït l'aeroport; s'hi projecta la «zona franca», i fins la «ciutat de repòs». El Prat, de nom campestre, ha esdevingut vila fabril. I és sobre aquests terrenys que calgué un punt de suport a la Barcelona primitiva en els temps llunyans de la seva fundació.

*Montjuïc.*—A 192 m. sobre la riba, sorgeix, justament, un bombament anticlinal de gresos durs miocènics, paral·lel a la costa i romput per una falla en penya-segat sobre la mar. Illa al pliocèn, aquest accident quedà unit ben aviat a la costa pels alluvions antics. Així, des dels temps prehistòrics, dominava la mar per les dues bandes, tot i comunicant amb l'interior. No és sorprenent de descobrir-hi restes de poblament primitiu; però resulta ja difícil d'apreciar la importància de les troballes romanes, i, avui dia, Montjuïc ha perdut tot aspecte d'acròpolis creatriu: el castell, el cementiri, els jardins, l'Exposició s'hi han instal·lat sobre un desert esvorancat de pedreres. Aquest emplaçament, doncs, no ha pas tingut per la ciutat el paper decisiu que hauria pogut suggerir la seva importància en el paisatge.

*El Port.*—I no obstant, Montjuïc constituïa el recer més indicat contra els vents del nord i de llevant dominants i, de vegades, d'una

(1) I segons les mesures efectuades recentment pel Dr. M. Faura i Sans, 4 m. per any, del 1920 al 1934.

violència extrema. Per molt de temps, en efecte, formà promontori i abrigà cap al sud un port encara utilitzat a l'època dels reis d'Aragó. Al nord de Montjuïc, per contra, cap abric seriós no sembla oferir-se a les embarcacions: el port actual, amb la seva escullera recent (1905-1926), és purament artificial; invitava a construir-lo, certament, el banc de sorra del Besós que s'escampa cap al sud, com es nota del Tibidabo estant pel color de les aigües marines. Però era aquest un port natural prou dolent. I és no obstant a la seva vora, lluny del recer de Montjuïc, que, força abans de reblir-se aquest últim, ja s'havia fixat la ciutat.

*El Mont Tàber.*—És que un altre accident, mínim, és cert, i difícil de reconèixer sota l'atapeïment de les cases, s'aixeca al nord de Montjuïc. Del Tibidabo estant, podem situar-ne el cim pels campanars de la Seu, i evocar el temps, a l'època romana, en què aquest accident s'avançava en península al mig d'un golf avui dia reblit; era el «Mont Tàber», illot de margues pliocèniques recentment unit a la costa per transports fluvials. ¿Per què aquest turó, de menys de 20 metres, es veié, definitivament, preferit al seu imponent veí? Hom es veu reduït a les hipòtesis vagues. Montjuïc oferia una bona defensa i recursos excel·lents, però el Tàber, ben destacat, es prestava millor al sistema romà de camí de ronda al voltant de la «colònia»; les vores de la badia, menys abrigades que a Montjuïc, eren també més accessibles. Per altra banda, és probable que dos establiments coexistiren, i, tal vegada, el de Montjuïc no desaparegué definitivament fins l'alta Edat Mitjana, en què la funció marítima de Barcelona es reduí pràcticament al no-res.

Però és el cim del Tàber que portà el temple d'August: és al seu centre que s'entrecruaven els dos eixos de la colònia, formant el fòrum. A la base, en fi, de l'antic illot corregué, a partir del segle III, el camí de ronda del recinte fortificat. De lluny aquesta «city» ja no es destria en el paisatge; però és encara el cor de la vida barcelonina, i fins de la catalana i tot: l'antic fòrum - ja és tot el que es pot dir - se'l situa a l'actual plaça de la República, entre l'Ajuntament i la Generalitat. Les «baixades» que en davallen recorden al barceloní que la seva ciutat va néixer al cim d'un turó. Algunes muralles, dues torres a la Plaça Nova, una el·lipse de carrerons damunt el plànol, són el record que ens queda del recinte romà. Aquest, per altra part, en cosa de deu hectàrees, pogué allotjar Barcelona durant vuit segles, en tant que aquesta no passà d'ésser la ciutadella d'un país agrícola inquietat pels sarraïns.

## Evolució urbana

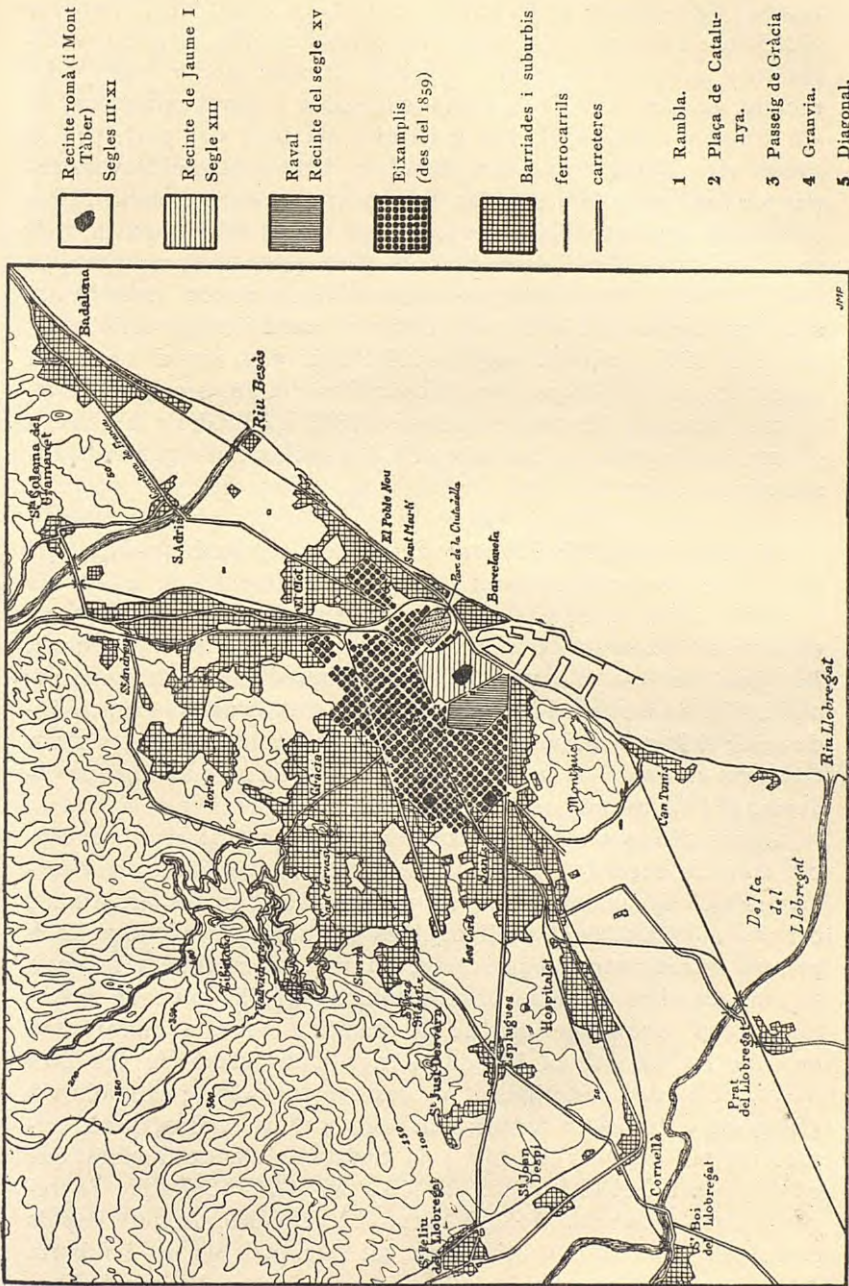
Des del cim del Tibidabo, Barcelona es presenta en tres parts distintes: un laberint antic en hemicicle al voltant del port i cenyit per les Rondes, els angles entrants de les quals marquen una línia d'emmurallament; més enllà, una quadrícula perfecta, fruit d'una urbanització evidentment bastant moderna; per fi, tocant la muntanya o seguint els camins del pla, els suburbis de centres encara tortuosos, però en ple desenrotllament. Aquest aspecte general correspon força bé a l'evolució històrica.

*La ciutat vella: increment medieval i vicissituds dels temps moderns.*—El laberint antic, amb la seva fortificació substituïda per les Rondes, es deu en els seus traços principals, a la prosperitat barcelonina dels segles XIII, XIV i XV. En menys de tres centúries, a aquesta època, Barcelona tingué prou vitalitat per a rompre dues vegades els seus murs.

És al segle XII que inaugura, amb els grans comtes independents, la seva funció de capital, i, amb els rics jueus del «Call», la seva funció comercial. Alguns suburbis ultrapassaren, des d'aleshores, la muralla romana: llurs centres, Santa Maria del Mar, Santa Maria del Pi, conserven encara com un regust de places vilatanes. Jaume I el Conqueridor s'emprenqué aleshores el primer clos medieval; però, per la banda de Montjuïc, aquest s'aturava a l'actual passeig central de la vella ciutat, cèlebre amb el nom de «Rambla»; «Rambla», terme moresc, designava el torrent arenós que baixava entre el Mont Tàber i Montjuïc; aquest passeig té, doncs, a la vegada, en la topografia urbana, el sentit d'accident de relleu i el de límit històric per molt de temps respectat. Des del 1358, però, entre Montjuïc i aquest límit, un Raval, una «vila nova» reclamava una nova defensa; el ritme de creixença de la ciutat la justificava grandiosa; Pere III el Cerimoniós la féu passar pel peu de Montjuïc per retrobar la Rambla ran de la mar, a les «Drassanes» o arsenals fortificats. Una «muralla de mar» protegint la riba, fou acabada el 1458. Durant aquest temps, Barcelona capital construïa sobre el turó primitiu la seva catedral i els seus palaus, Barcelona república mercant, els seus rics casals burgesos, els «alfondechs» i «hostals» dels marxants estrangers, els carrerons amb noms d'oficis, i el saló del seu «Consell de Cent».

Quan s'acabava, però, la «muralla de mar», la decadència era ja ben pròxima. Després de la pèrdua de la independència ca-





Barcelona i la seva evolució urbana

talana i de la minva de les rutes d'Orient, la ciutat devia esperar el 1859 per a trencar un altre cop les seves muralles. Setges i revoltes sols modificaren alguns aspectes urbans: modernització del recinte, construcció de la Ciutadella sobre el barri enderrocat de «la Ribera», reemplaçat, sobre l'arenys del fons del port, per la geomètrica Barceloneta. Un plànol del 1640 mostra el Raval ocupat per les hortes en les seves tres quartes parts; moltes d'elles subsistien encara el 1820. Dins la segona meitat del segle XVIII, amb tot, Barcelona havia demostrat la seva persistent vitalitat: en menys de cinquanta anys, amb l'obertura del mercat americà i la seva explotació industrial, va doblar el nombre dels seus habitants; el 1808, amb tal vegada 150.000 ànimes, arribà a ésser la segona capital de l'imperi napoleònic. Però les guerres i, sobretot, la crisi colonial l'havien reduïda, el 1818, a 88.000; i a mitjan segle XIX, podia encara viure sobre els dos quilòmetres quadrats del seu recinte del xv.

*Fi del segle XIX: l'Eixamplis sobre pla geomètric.*—La quadrícula de cases que circueix l'antiga plaça forta i la uneix als suburbis és el resultat d'un pla imposat el 1859 a l'«Ensanche», és a dir, a l'eixampla de la ciutat. En aquesta data, i des de ja feia una trentena d'anys, Barcelona, enmig d'una Espanya arruïnada, s'havia mostrat l'únic centre capaç d'assegurar la funció industrial; el Raval s'havia, aleshores, sobrepoblat; Gràcia s'havia convertit en una vila, unida a Barcelona per un passeig que esdevingué l'eix central del pla d'extensió.

Aquest pla es realitzà amb un ritme accelerat: la seva concepció mateixa recorda les ciutats d'Amèrica, les colonials principalment: blocs de cases de 110 m. per banda, d'angles esbiaixats, carrers indefinidament perllongables i uniformement llargs, amb poques excepcions; conjunt trist, en tant el moviment humà o alguna que altra fantasia arquitectònica no n'hi lleva la monotonia; cap avantatge pràctic no justifica aquesta uniformitat, que no ha previst ni les diferències d'utilització de les illes d'edificació, ni l'abreujament de les comunicacions; una sola via «Diagonal» s'estén en contacte amb els suburbis. Era, però, imprescindible imposar un pla a la creixença d'aquesta ciutat que passava de 190.000 habitants el 1860 a 397.000 el 1887 i que l'agregació dels suburbis, el 1897, elevava a 510.000. Aquest impuls correspon a la conquesta del mercat nacional per la indústria catalana (tèxtil, principalment), que sens dubte era lluny de limi-

tar-se a Barcelona, però que hi installava, de mica en mica, al centre, tots els seus organismes administratius i comercials, i, als suburbis o a l'Eixamplis extrem, bon nombre de les seves manufactures.

*Els vint anys darrers: creixença dels suburbis i de la densitat.*—Del 1898 al 1914, el ritme de creixement de Barcelona s'encalma; és la crisi latent que segueix la desfeta de Cuba. Però el paper de proveïdor industrial de la península assolit per Catalunya devia rebre un impuls definitiu, en primer lloc de la guerra, després, de l'augment de la població espanyola i del seu nivell de vida; l'electricitat pirinenca, per fi, resolvia, per a l'aglomeració, el delicat problema de la força industrial. Dels vint anys darrers daten, així mateix, diverses formes d'extensió urbana: barris magnífics d'habitatció han escalat, passada la Diagonal, els pendents del Tibidabo, seguint tres grans talls que airegen els antics suburbis i fan actualment de la muntanya el parc accessible de Barcelona; Montjuïc s'ha transformat, així mateix, en parc, corregint quelcom l'absència de verdor del pla del segle XIX; és el costat bonic del creixement de la ciutat. L'Eixamplis, en canvi, creixia i es modificava amb menys fortuna dins la seva estructura interna: una febre de construcció enderrocava molts edificis del centre per millor utilitzar un terreny de valor sempre en augment; les illes d'edificació es feien cada vegada més altes i no servaven, que excepcionalment, el jardí interior que n'hauria fet l'encís, en aquest país d'estiu calorós, si haguessin sabut limitar-se en alçada. La gran indústria, per fi, envaïa els suburbis del pla: Sants per una banda, el Poble Nou, el Clot, Sant Andreu per l'altra, per no sortir-nos del terme de Barcelona. Aquest comprenia 587.411 habitants el 1910, 710.335, el 1920, 1.005.565, el 1930, 1.023.625, finalment, (recompte municipal) el 31 de desembre del 1933. Considerem ara el progrés de les dues aglomeracions més properes:

	<u>1900</u>	<u>1910</u>	<u>1930</u>
Badalona:	19.240	20.957	44 291
Hospitalet:	4.948	6.905	37.650

És, doncs, evident la importància dels vint anys darrers en l'increment de la població, i el paper que hi ha jugat l'ampla rodalia de la plana baixa.

### Població i activitat

*L'atracció de Barcelona.*—Com en tota gran ciutat, la població es recluta essencialment per immigració: Sobre un xic més d'un milió de barcelonins, 440.000 tan sols són nats a Barcelona, 192.000 a la resta de Catalunya; si hom descarta els 27.000 estrangers, xifra gens menyspreable i sens dubte inferior a la realitat, Barcelona manlleva, doncs, a Espanya 334.000 habitants; aquesta immigració és, per cert, d'origen relativament homogeni: els seus dos terços els forneix l'Espanya mediterrània, antiga corona d'Aragó i reialme de Múrcia. Aquests immigrants representen, naturalment, una massa obrera inestable, no qualificada, bandejada de les seves províncies per la misèria dels camps i l'excés de la natalitat; al començament de l'estada, si més no, esperant l'assentament estable pels voltants, s'amuntega al centre mateix de Barcelona, entre la Rambla i Montjuïc, a l'antic Raval convertit en el barri més populós de tota la ciutat.

*Densitat i repartició.* — Aquest Raval -districte cinquè- abasta així una densitat rarament superada en el món: 103.060 habitants per quilòmetre quadrat. Més difícil resulta, sense recerques especials, de jutjar de la densitat dels altres barris, essent com són heterogenis els districtes. El sisè, no obstant, tot sencer dins l'Eixamplis, pot donar-nos una idea de la seva densitat: 40.000, aproximadament. La mitjana del municipi seria de 10.660; però és xifra que tal vegada caldria doblar; estenent-se avui dia el municipi sobre 96 quilòmetres quadrats, fins passada àdhuc la cresta del Tibidabo, posseeix en efecte la meitat ben bé del seu territori inhabitat; la massa urbana en canvi, excepte als suburbis de la part alta, presenta poques clarianes d'espai lliure.

En el transcurs dels darrers anys ha perdut el centre, sens dubte, com pertot arreu, alguna població en profit de la perifèria. Però cal no entendre per centre els barris vells; aquests conserven un formigueig de gent constant i llurs habitants poc tenen els mitjans de guanyar la rodalia més sana. El centre que tendiria a especialitzar-se en els serveis administratius i comercials que bandegen l'habitable, és la zona d'unió entre la ciutat vella i l'Eixamplis, amb les obertures antigues o recents: Rambla, Passeig de Gràcia, Rondes, Plaça de Catalunya i Via Laietana, en fi, que travessa des de fa poc temps, en direcció al port, la Barcelona antiga. Als centres

tortuosos dels vells suburbis (Gràcia, principalment), i a la llunyana rogalia industrial (Sant Andreu, Hospitalet, el Coll Blanc, etc.) és on es tornen a trobar les més fortes densitats.

*Els serveis de la ciutat.*—Sense insistir en les mil activitats nades al servei d'una tal urbs, cal considerar el paper, financer particularment, que han jugat en l'economia regional les aigües, els tramvies, els metros de Barcelona: força es troben en mans dels estrangers. No es pot passar per alt, sobretot, la xarxa de força motriu que ha concentrat Barcelona entre 1910 i 1920: es diu que és des del cim del Tibidabo que el canadenc Pearson hauria tingut, davant Barcelona, la «revelació» de l'obra hidroelèctrica a acomplir en els Pirineus; aquests proporcionen el 90 % (300.000 c. v.) de força, instal·lada al cinyell de transformadors i de centrals complementàries que envolta la ciutat pel Coll Blanc, Sants, Montjuïc, Sant Adrià i Sant Andreu.

Les comunicacions, en fi, han plantejat més d'un problema; aquestes avancen pels passos naturals, però topen, principalment en llur accés al port, amb la massa urbana i Montjuïc. Hom ha hagut de realitzar diverses obres subterrànies i es preveu un enllaç de totes les grans línies, gràcies al Metro Transversal, sota la mateixa Plaça de Catalunya: moltes vies ja hi pervenen, com les que uneixen, molts cops per hora, Terrassa, Sabadell i Manresa amb la capital. Amb tot, les regions catalanes llunyanes i fins l'alt Aragó han realitzat avui dia llur unió per carretera amb llur capital econòmica; Barcelona es troba en cap del moviment automobilístic espanyol.

Resta el port, el paper del qual, quasi exclusivament importador, constitueix un anex al servei de la ciutat més aviat que un centre de comerç independent. La seva defensa va realitzar-se el segle XIX; el seu equipament i ampliació aquests darrers anys. Tal com és, sembla poder satisfer encara per molt de temps el seu desenrotllament normal. Es parla, no obstant, d'adjuntar-li un port franc, excavat en el delta del Llobregat, resurrecció del recer primitiu del sud de Montjuïc; si prenguéss l'amplitud que se li assigna, comportaria la construcció d'una zona industrial, els plans de la qual són ja fets i fins expropiats els terrenys. Però aquest esdevenidor suposaria un gran canvi en el paper econòmic de Barcelona.

*Funcions de Barcelona.*—Com es desprèn del que hem dit, les funcions de Barcelona són essencialment industrials, gràcies a la

mar, però al servei d'Espanya. En rigor, la indústria, perfeccionant-se pot desenrotllar algunes exportacions. Un paper de trànsit és infinitament més problemàtic. ¿Vol dir això que la ciutat es troba a l'acabança de la seva extensió? De cap manera, car Espanya pot encara desenvolupar el seu poder de consum en profit de Barcelona; i els projectes de zona industrial del port franc no fan sinó seguir les indicacions naturals atraient les fàbriques al delta del Llobregat.

La funció industrial és compartida, però, per nombrosos centres secundaris: ja hem vist els lligams de Barcelona amb Sabadell, Terrassa, Manresa, Mataró; Barcelona és un intermediari, encara més indispensable per a les mil fàbriques isolades i petites viles industrials. Tot l'aspecte de la ciutat tradueix aquest paper de capital regional. I és sabut que aquesta solidaritat de tot Catalunya no s'ha pas limitat a l'economia. Abans i tot de veure's consagrada per organismes oficials la seva funció de capital política, Barcelona n'havia assolit els caràcters per la premsa, el llibre, les organitzacions, les escoles, l'esperit. Ja era, com en altre temps, «cap i casal de Catalunya».

Catalunya, amb tot, és un cos ben feble per un cap tan potent; l'aglomeració barcelonina, incloent-hi tots els centres que comuniquen en menys d'una hora i amb freqüència amb la capital, englobaria la meitat dels habitants del «principat»; per la seva funció productora i redistribuïdora, per la seva força d'atracció humana, Barcelona és ensems una metròpoli ibèrica, el paper director de la qual pot i deu ultrapassar els límits de la regió.

PIERRE VILAR

C. CARDÚS, trad.

PELS VESSANTS EMPORDANESOS DE LES ALBERES

## El monestir de Sant Quirze

**D**EL fontinyol dels frares, a l'ombra d'un castanyer, gustàvem l'aigua regalada, l'aigua captada i aconduïda de bell antuvi quan Libenci i el seu germà fundaren el cenobi cap allà al traspàs de la vuitena centúria.

Era el temps en què els sarraïns senyorejaven encara la plana empordanesa. Els dos homes amb l'ajut de la gent entaforada en la feresteguesa de les muntanyes emboscades, o vinguda del Rosselló alliberat primer dels islàmics, foragitaren els invasors bo i amparant-se de Tolon, o sigui, Perelada, castre dominador d'aquestes valls i per tant dels camins de Banyuls i de la Massana. Aleshores bastiren el monestir en aquest indret, a una hora de la collada, aclofat al fondal per a guardar-se de la tramuntana on a més d'aigua hom tenia terres al·luvials conreables i podia acollir els vianants. Libenci fou el primer abat.

Aquests monjos primerencs eren del poble, fills de la terra sens dubte. Homes d'empenta i de fe, el monaquisme els facilitava poder eixir de la servitud i eximir-se del domini, incontrolat, de la noblesa naixent. Establiren avançades colonitzadores en les terres ermes, en les quals aplegaven la gent dispersa, fugitiva. A l'establiment de masos, seguia la fundació d'una esglesiola; centre de la vida social que es refeia.

Bella gesta, i ben desinteressada aleshores. Els benets, sobre tot, el mateix menaven l'arada que alçaven l'hòstia en la missa matinal, i si calia defensar la terra, brandaven l'espasa. Artigaren garrigars i selves, feren llevar de nou les terres. Com que el repoblament s'escampava ja per turons i relleixos, darrers estreps de les Alberes, dominadors de la plana, que aleshores era de nou una junquera, els monjos de Sant Quirze establiren un escampall d'esglésies, algunes de les quals foren cèl·lules germinadores de pobles: Cantallops, Espolla, Rabos, Garriguella, Sant Climent, Mollet, Masarac, Delfià. El repoblament d'iniciativa monacal s'estengué, doncs, pel ventall hidrogràfic que ajunta a Perelada les aigües de l'Orlina a les del Llobregat abans d'abocar-se aquest a la Muga. Així ensems que dominaven la xarxa fluvial del centre de les Alberes en guardaven els camins de les collades compreses en les capçaleres d'aquell ventall, entre les quals la de Banyuls era la més baixa.

Als flancs d'aquest territori colonitzat pel monestir de Sant Quirze hi havia els comtats d'Empúries i de Besalú en plena constitució. Era com un tascó endinsat entre ells, de contacte més directe, però, amb l'empurità amb el qual s'hagué de disputar el domini de les terres. Sortosament, mentrestant un altre cenobi, el de Sant Pere de Roda, ajudava a posar a rotllo les exaccions dels comtes d'Empúries.

Aquests monjos que s'encaraven amb la selva i amb el senyo-

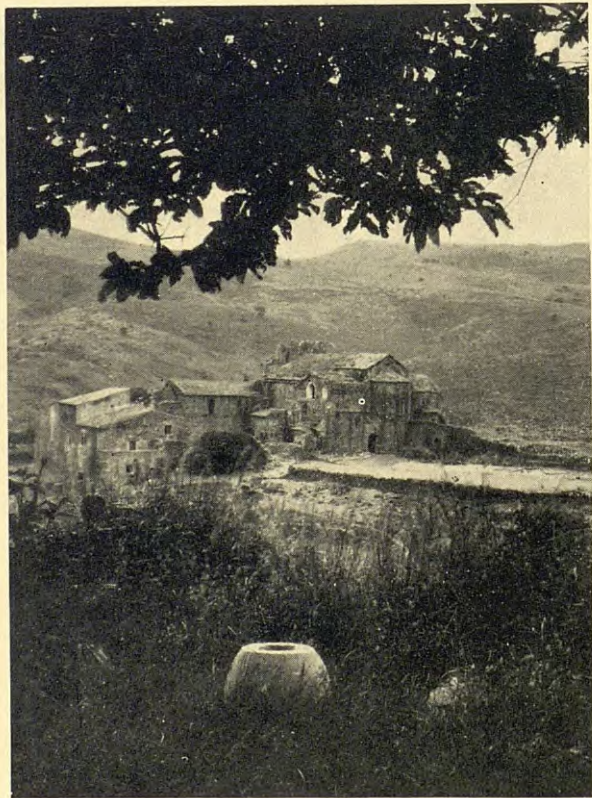
riu feudal en creixença, eren gent de tremp. Una lauda sepulcral, empotrada junt al tros de claustre que resta ens dóna una imatge dels monjos d'aquell temps. L'abat, de pontifical, amb el diaca i el subdiaca al costat figuren asseguts en sengles faldistoris. Del baix relleu romànic, per damunt dels paraments sacerdotals destaquen les testes, allargades, pomulars, símbol de força, però serenes, dignes, fermes en llur sacerdoci. Mostra notable de l'escultura romànica, parionà de les Majestats i dels Pancreators mil·lenaris.

Arrelat i estès el poblament de l'encontrada, establerta la vida parroquial, aixecat el poder reial enfront del feudalisme, la missió monacal restava reduïda a la vida contemplativa. L'indret on es troba el monestir de Sant Quirze hi convidava. Però, les lluites entre el poder feudal i la reialesa alliberadora del poble per posar-lo del seu cantó, trasbalsava la vida monacal més inclinada al manteniment dels seus privilegis. I es barrejaven a les lluites pel poder temporal com la mateixa Santa Seu.

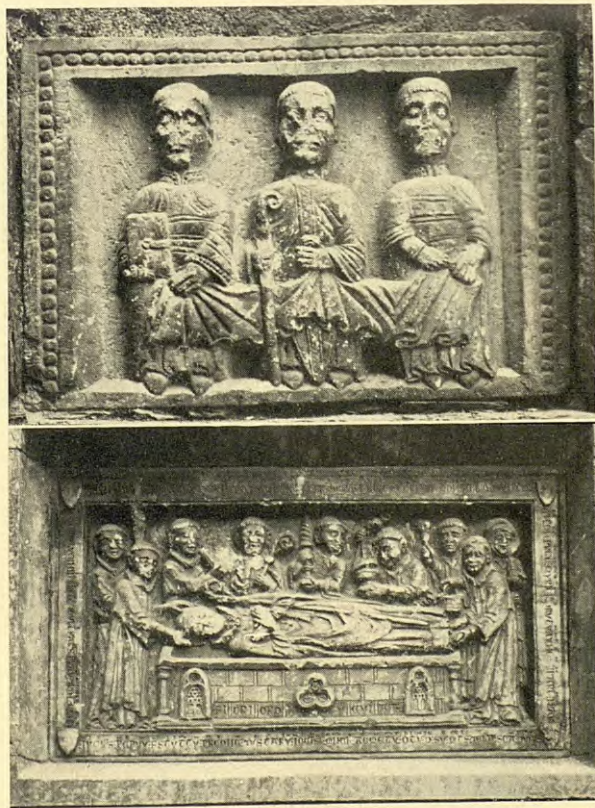
El Sant Pare, Martí IV, aixeca creuada contra Pere el Gran perquè havia conquerit Sicília i ofereix al rei de França, Felip l'Atreuit, el comtat de Barcelona i la corona d'Aragó. Els francesos amb un exèrcit formidable invadeixen el Rosselló; Pere, que no disposa més que d'una host reduïda, es situa al coll de Panissars, prop del Portus, que en aquella època ja seria el coll més fressat. Som a l'any 1285. El senyoriu seglar i eclesiàstic - llevat del comte d'Empúries la fidelitat del qual el rei s'assegurà - està pel rei de França i contra els interessos de la terra. Hom diu si l'abat de Sant Quirze facilità el pas de l'exèrcit francès pel coll de Banyuls; altres diuen si fou el de Sant Pere de Roda; el cas és que, de sorpresa, per la vall de l'Orlina les hosts gavatxes arribaren a Peralada. Malgrat la maledicció pontifícia contra Pere II i els que el segueixen fidels, es fa l'anomenat miracle de les mosques que porten la pesta als invasors, de la qual emmalaltí de mort el propi rei Felip. El flagell epidèmic ajudà a que entre Roger de Llúria per mar i Pere el Gran per terra posin aquell formidable exèrcit en desfeta. Aconseguida la victòria el rei expulsa la clerecia de la diòcesi gironina que l'havia traït.

Tres anys després, el 1288, el monestir de Sant Quirze és utilitzat per Jaume de Mallorca per a invadir Catalunya i anar contra el seu germà, Pere II. Diu que en tregué l'abat i els monjos i que convertí el cenobi en caserna i estables. Foragitats aquests altres invasors, un nou abat, Berenguer de Vilatenim, hagué d'apariar el monestir malmès i proveir-lo de nou per al culte i per a viure-hi.





MONESTIR DE SANT QUIRZE DE COLERA



Cls. J. Sutrà

LLAUDES DEL CLAUSTRE DEL MONESTIR



ILLA DE RODES. UNA PORTA DE LES MURALLES DE LA CAPITAL



Cls. F. Blasí

ILLA DE RODES. CASA DELS CASTELLANS. CARRER DELS CAVALLERS DE RODES

Una altra lauda sepulcral ho remembra. És una làpida gòtica, del 1320, d'escultura fina, escenogràfica, molt ben treballada. La vida, malgrat tot, s'hi reflexa benestant, amb possibilitats abundoses. Les dues laudes representen bé dues èpoques: l'austeritat de la Reconquesta i l'abundor de les acaballes de l'Edat Mitjana. El monestir camina a la decadència; la vida claustral es relaxava. El 1423, els veïns de Rabos es planyen a la Generalitat dels excessos dels frares. Durant el segle xv el claustre s'enruna. El darrer abat, Pere Vicents, vivia a Castelló d'Empúries. Aleshores el cenobi fou agregat al de Besalú.

La fermesa de l'obra primitiva si aguanta els murs malgrat els temps i els homes, fulls malmesos, però intelligibles del llibre històric de la civilització humana.

PAU VILA

## Síria i ruïnes de Balbek

### Breu visita a Rodes i a Xipre

**L**a notabilitat més interessant de Síria, són les ruïnes de Balbek. Així com a la Galilea i a la Mesopotàmia, l'art no ha estat gaire propici a desenrotllar-s'hi, a Síria s'ha prodigat d'una manera ben eloqüent, sobretot, en el poblat de Balbek, vora del qual s'escau la cèlebre Heliòpolis grega en ruïnes.

Férem l'excursió en un vaixell de cabotaatge. Aquesta avinentesa, si bé malmet bastant de temps, proporciona a l'excursionista l'avantatge d'aturar-se sovint, i hom pot aprofitar les parades del trajecte. Per això poguérem visitar les illes de Rodes i de Xipre, que es troben en la línia marítima de Constantinoble a Síria. Anàvem satisfets de la nostra visita a Turquia, on hem pogut copsar una lluita aferrissada entre l'Orient i l'Occident. A Síria, observàrem el mateix tarannà.

L'illa de Rodes s'escau davant per davant d'Esmirna, ciutat turca, que havíem visitat. Sembla que estigui despresa de les terres de la baixa Turquia que llinden amb la Mediterrània. La població més important d'aquesta illa és Rodes, la qual ciutat ostenta la

capitalitat i esdevé la seu de tot el tràfec comercial. En temps de les croades fou una plaça forta molt important.

El port de Rodes pot encabir vaixells de gran tonatge. És un port ben acondicionat, àdhuc per a vaixells de guerra. La situació estratègica que ocupa en la Mediterrània el fa ésser de molta importància guerrera.

Altrament, tota l'illa de Rodes només compta amb 30 mil habitants. És l'illa més oriental de la Mediterrània i una de les més veïnes de l'Àsia Menor. Per la seva privilegiada situació és un excellent sojorn hivernal. Aquí tot l'any floreixen els rosers, i la camamilla, amb el seu mantell daurat i la fragància reconfortant, embauma l'ambient i forma una mena de catifa que s'estén fins arran de la mar. Des de la guerra passada aquesta illa és italiana.

Els italians han sanejat la ciutat de Rodes i l'han convertida en un pom de flors i en un interessant museu. També és un excellent sojorn per als malalts que hi vénen per cercar-hi ajut en llur convalescència. Ben al revés d'abans, puix durant la dominació turca, la brutícia fins impedia de passar pels carrers.

Actualment dóna gust de passejar-se pels carrers de Rodes. Tot és net i endreçat. En cada casa trobareu un museu; en cada entrada un record folklòric, i en cada portal, una visió pretèrita de lluites sagnants. Les muralles estan molt ben conservades, l'origen de les quals presenta traces de la més antiga civilització de la Mediterrània.

Una de les entrades més monumentals de Rodes és per la porta de Sant Pau, recentment reconstruïda i netejada de les addicions turques. Hi ha també el portal de la Marina o de Santa Caterina, i la porta de l'Escala.

L'aspecte interior de la ciutat de Rodes és molt interessant degut als edificis que conté. Esdevenen veritables monuments medievals, alguns dels quals són de l'època de fundació de l'ordre dels cavallers de Sant Joan o de Rodes. Aquesta ordre fou creada l'any 1308 i romangué a l'illa fins l'any 1523. En l'antic palau dels Grans Mestres, convertit avui en interessant museu, hom té l'aviñentesa de copsar una edificació ben característica de mitjans del segle xv en què fou construïda. A través d'un estil gòtic puríssim, ple d'austeritat guerrera dels millors temps de l'ordre, l'antic Palau dels Grans Mestres obre les seves portes monumentals de cara a una plaça, en la qual tot respira silenci, la meravellosa pau dels vells recintes monàstics.

D'altres palaus històrics podríem citar dels que adornen la capital de l'illa de Rodes, els més importants dels quals foren aixecats al carrer dels Cavallers, curull de façanes i palaus i pòrtics d'un gòtic de bon gust i estil, amb escuts heràldics que ostenten amb orgull les pedres ogivals daurades per la pàtina del temps.

Podríem dir que el carrer de Cavallers és el pinyol de Rodes. En aquest carrer foren construïdes de pedra picada les principals residències. Els dos catalans, Anton Fluvià i Pere Sa-Costa, hi desplegaren les seves activitats constructives, ben palesades per la repetició de llurs escuts en edificis i obres de defensa. Sobre aquesta particularitat en parla preferentment Nicolau d'Olwer en la seva obra «*L'expansió de Catalunya en la Mediterrània Oriental*».

Les hores s'escorregueren massa de pressa davant de tanta bellesa arqueològica. Ens dolgué molt de deixar la ciutat de Rodes, voltada d'un paisatge encantador, ben conreat i amb arbres frondosos, i, sobretot, amarat d'una llum vivíssima, que de tan viva es filtra pertot arreu com una barrina. Ens plagué de debò la visita apressada que férem al jardí de Rodino, dintre del qual el cérvol se la campa amb tota llibertat i els ciutadans hi celebren els seus esplais.

El vaixell havia enllestit la seva feina. Reprengué la ruta envers Síria, lliscant per damunt d'una mar blava, un blau màgic encès per l'ardent lluminositat d'un sol abusador.

El cert és que en arribar a l'illa de Xipre gairebé no podíem respirar de xafogor que feia.

L'illa de Xipre està situada davant de les costes de l'Àsia Occidental. Esdevé com una dependència de Síria. El port més important d'aquesta illa és Larnaka. Per bé que Xipre ha estat estatge de cavallers, prínceps i reines fastuoses, avui de tot allò només resta el que diu la Història. El paisatge és vulgar i està sota una barreja d'influències de clima, de vegetació i de vida humana que donen a l'illa una fesomia especial. Semblava que estéssim a mercè del sol del desert. Feia una calor insuportable. Corria el mes d'abril i els pagesos ja segaven, mentre al nostre país el segar és propi del mes de juny.

Enlloc no sabérem veure les extensions de ceps que produeixen el cèlebre vi de Xipre. Certament que a l'interior de l'illa n'hi deu haver, perquè de vi se'n produeix i bo, com poguérem constatar assaborint el que ens donaren uns hospitalaris Pares Franciscans en el seu convent, on ens obsequiaren. I en bona veritat que

la finesa fou ben agraïda, si més no, perquè la nostra gorja necessitava remullar-se, ressecada com estava per la xafogor produïda per un sol abrasador, que queia sense compassió damunt els nostres cossos.

Situats novament dalt del vaixell, que ja havia enllestit la feina, respiràrem amb més llibertat. Ens desaparegué l'opressió dels pulmons. Altrament, ens apropàvem a les ruïnes de Balbek. D'antuvi desembarcàrem a Beirut, el port més important de Síria, i final del nostre trajecte marítim. Des de Síria passàriem a Palestina tot travessant terra ferma.

### Cop d'ull a Balbek

Síria té una llarga façana a l'Àsia Occidental, i fa de pont entre els imperis del Nord i Egipte per damunt del desert. Forma una regió petita amb uns tres milions i mig d'habitants. Té una reduïda població, però posseeix una bona situació, i la seva història és molt important i bastant accidentada. Mai no ha estat un país independent, degut al veïnatge de nacions potents, sinó que sempre ha sofert el jou d'alguna d'aquestes. Espiritualment ha tingut gran influència per a la humanitat, perquè aquí han nascut dues religions monoteïstes: el judaisme i el cristianisme.

Així com damunt de les terres de Palestina es fixen els ulls plens de fe i l'esperit amarat de religiositat de tots els cristians del món, damunt del Balbek es concentren els esguards de tots els amants de l'arqueologia. Balbek és la població més coneguda de Síria, precisament perquè conté les ruïnes dels monuments grandiosos de la seva Acròpolis. És una obra immensa que només per gegants pot haver estat creada, car els enormes blocs de pedra i les pesades columnes emprades en el bastiment dels edificis dedicats al déu sol, en els quals es confonen l'art i la bellesa en un treball harmònic, certament que necessiten esforços de gegants per a moure-les.

Pocs anys endarrera, a Balbek calia anar-hi amb camells, tendes de campanya i homes disposats a lluitar contra el fanatisme religiós dels musulmans, que odien tot el que fa olor d'uropeu. Però, avui, d'ençà que els alemanys feren les excavacions primeres i els francesos tenen cura de l'ordenació del turisme a Síria, emprant a voltes la raó del garrot contra l'indigent, la seguretat és completa i els camins en bon estat. En tres hores d'auto es fa el viatge de Beirut a Balbek.

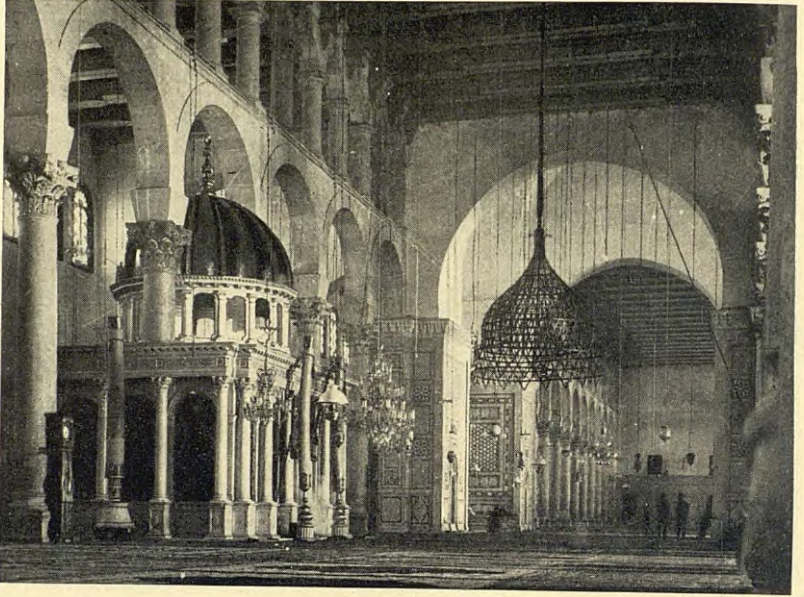


BALBEK. SÍRIA. RUÏNES DE L'HELIÒPOLIS. TEMPLE DE BACO. PART POSTERIOR



Cls. F. Blast

BALBEK. INTERIOR DEL TEMPLE DE BACO



DAMASC. SÍRIA. MESQUITA



DAMASC. PATI DE LA MESQUITA

Cls. F. Blasi



Balbek és una població d'uns cinc mil habitants, on es pot sojornar còmodament. Està emplaçada en la ruta de Beirut a Damasc. Per anar-hi cal travessar una vall oberta entre dues magnífiques serralades: el Liban i l'Antiliban. A les altures de 3.000 metres hi ha neu gairebé tot l'any; a baix, una vegetació fresca i regada per dos rius històrics. D'aquells famosos cedres del Liban només en resten uns quants exemplars, com si fossin deixats a posta en obsequi als turistes.

Antigament, la vila de Balbek estava voltada de muralles romanes. Conté tres esglésies per cada un dels tres ritus diferents: musulmans, grecs i cristians. Les cases, en general, són de modesta apariència. La gent d'aquí viu dels productes de la terra. Nombrosos jardins donen a Balbek un aspecte rialler.

Però el turista prescindeix de tot aquest cúmulo de particularitats, que pot observar gairebé a tots els poblats de Síria, i va de dret a visitar les cèlebres ruïnes situades als afores de les muralles. Segons parers autoritzats, mai aquests edificis avui esquarterats de Balbek no han format part del seu recinte murallat com alguns historiadors han cregut.

El conjunt monumental dels temples ensorrats de Balbek, té una grandesa rarament superada. Donen la impressió d'una major grandiositat, i sobretot, d'una única grandiositat de ruïnes, que, fet i fet, no es pot demanar més. Aquí no hi manca res per a produir la màxima sensació ruïnosa, i tot col·locat «artísticament» si aquest nom li podem donar; des de la columna a mig caure i les pedres amb les inscripcions i els capitells amb les escultures, fins a l'eura entremaliada que recorre els llindars i parets. La veritat és que, davant les ruïnes de Balbek hom resta perplex. Són tan ben embellides per la patina del temps i per la col·locació arbitrària, que hom no recorda haver-ne vist d'altres de pariones.

La història només ens dóna dades des de l'era cristiana. El nom de Balbek surt anomenat per primera vegada en el segle II d'aquesta era. La llegenda i la tradició diuen que Balbek és antiquíssima. Els àrabs atribueixen a Salomó la seva fundació; els grecs l'anomenen Heliòpolis o ciutat del sol, nom que més tard fou adoptat pels romans. Aquests, tot respectant les construccions finícies i gregues, bastiren un gran temple a les tres divinitats del sol: Júpiter, Mercuri i Venus, després d'establerta la imposició d'adorar-les amb profusió entre els súbdits per allà els segles I i II de Jesucrist.

Els cristians convertiren aquests temples en esglésies, els musul-

mans en mesquites i els àrabs en fortalezes, a mesura que anaven caient en el poder llur. I tota aquesta obra immensa de les generacions que més s'havien distingit en el conreu de l'art i de la bellesa, fou destruïda per un esfereïdor terratrèmol, l'aspecte del qual féu trontollar les pedres grandioses i les columnes millenàries, donant al conjunt posicions fantàstiques que ajuden a ésser més admirades de les gents de tot el món.

Damunt d'aquestes ruïnes, que vulgarment hom anomena Kalaat, es remarquen dues parts diferents: la primera es refereix als temples construïts pels antics i dedicats a llurs divinitats. Fou aleshores que rebé el nom d'Heliòpolis o ciutat del sol. Aquests temples, ornamentats amb escultures meravelloses, foren l'admiració dels segles, tant per la perfecció de l'art emprat en l'ornamentació com pel gran esforç, que representava d'aixecar-los, degut a la seva fenomenal grandària. Per això, els arqueòlegs diuen que a Balbek troben l'obra més cabdal de l'arquitectura grega.

La segona part fa referència a la transformació d'aquests temples per tal d'emprar-los per a la defensa. Només representa una arquitectura militar, molt inferior a la primera.

Amb el fi de donar més visualitat als temples grecs, els romans bastiren les seves construccions en un pla més baix. Així fou construït el temple de Júpiter Heliopolità, amb el propileus o vestibul de columnes de granet rosa, precedides d'una glaonada monumental de 50 metres d'amplada. Una inscripció llatina assabenta que Aureli Antoni, oficial superior de la primera legió Antoniana, féu daurar els capitells d'honor dels déus d'Heliòpolis: Júpiter, Venus i Mercuri, i per la salut i les victòries d'Antonin el Pietós (Caracalla) i sa mare Júlia Domna.

Entremig d'aquestes construccions es troben vestigis d'una basílica cristiana construïda per Teodosi el Gran, la qual amidava 63 metres de llargada i 36 d'amplada. Els Bizancis la canviaren d'orientació, i els àrabs la transformaren en ciutadella, però destruïren abans tota mena de traces de la religió cristiana.

El grandíós temple de Júpiter, pare dels déus i dels homes segons la mitologia, sota la gran destrucció que ha sofert, actualment només ofereix alguns vestigis del seu esplendor. La ignorància hi ha exercit un instint de destrucció lamentable, i n'enderrocà les parets, colgà les columnes i féu recular els fonaments a una profunditat considerable. Només resten en peu les sis columnes del peristil Nord i alguns sòcols de les columnes del peristil de la façana.

Els emperadors bizantins foren els primers en començar l'enderroc del gran temple de Júpiter, per tal de fer servir els materials per a l'edificació de la basílica. Després els imitaren els àrabs, que els precisava reforçar les fortificacions amb materials pròxims. Els alemanys, amb les excavacions han arribat fins als fonaments d'aquest temple, i els han deixat al descobert.

A la banda Sud del gran temple de Júpiter s'aixecava el *petit temple*, consagrat a Bacus. Aquest temple és el més ben conservat de la Síria. S'hi muntava directament des del sòl per mitjà d'una escala de tres graons. Estava voltat d'un peristil de 42 columnes llises, sense comptar les canalades, que s'unien per l'exterior amb la part anterior d'un altre temple. Cada columna es compon de 5 pedres enormes circulars, i comprès el basament donen una altura de 18 metres, amb 5,75 metres de circumferència.

Sobre dels capitells corintis circula un entaulament ricament decorat. La façana del Nord és la més ben conservada. De les 15 columnes que formaven el peristil en resten 9 encara, cada una de les quals representa una divinitat mitològica. El gran portal té les tres llindes escultrades representant flors, fruits i pampada, sobre de la qual els amors i els faunes fan ofrena de grossos raïms en honor a Bacus.

Dintre d'aquest temple hom troba algunes estàtues i baixos relleus, un dels quals representa la *dansa del ventre*. En general són representacions paganes. Quan Teodosi el Gran convertí el temple de Bacus en església cristiana hi féu esculpir la creu grega, que encara es conserva en el pedestal d'una pilastra.

El monument més sòlid de l'Acròpolis de Balbek fou la ciutadella àrab. Damunt dels edificis romans, foren aixecades torres i marlets; en els indrets baixos hi establiren les defenses soterrànies, i el conjunt de fortificacions és molt remarcable per la seva simetria, malgrat les grandioses pedres que fou precis trasbalsar. Per això Balbek esdevingué una plaça forta de les millors de Síria.

Els àrabs ocuparen aquesta ciutadella fins a mitjans del segle XVIII. Fou en aquesta època que un terratrèmol l'enderrocà, com també enderrocà tots els altres monuments de l'Acròpolis de Balbek més o menys estrafets. Podríem citar encara el temple de Venus o circular, situat a uns dos-cents metres del temple de Júpiter. La *gran Mesquita*, completament en ruïnes, que els cristians d'aquí creuen que fou una església dedicada a Sant Joan. El *Teatre Antic*; les Necròpolis, i les pedreres d'Hajar.

D'aquestes pedreres foren arrencats els monstruosos blocs de pedra emprats en el bastiment de l'Acròpolis de Balbek. Cal fer esment d'un bloc que restà a mig tallar, el qual amida 21 metres de llarg, 4 d'alt i 4 d'ample. Pesa mil tones. Certament que el trasllat devia ésser obra de gegants. Un enginyer ha calculat que són necessaris els esforços reunits de 40 mil homes, per a posar en moviment aquesta petita muntanya de pedra.

Després de la visita que Guillem II d'Alemanya féu a Balbek el 10 de novembre de l'any 1898, durant la qual li ocorregué la idea d'encarregar a homes especialitzats del seu país els plans d'aquestes ruïnes, es començaren les excavacions i aviat sortiren a la superfície les meravelles d'escultura i arquitectura soterrades a Balbek. Les excavacions han durat del setembre del 1900 al març del 1904. Es pot ben dir que de la seva grandiositat nosaltres només n'hem donat un tast.

La pensada de l'emperador alemany suara citat, ha fet un gran bé a l'arqueologia, i, a més a més, ha establert un corrent poderós de turisme a Síria, amb l'ajut del qual aquesta regió està més en contacte amb la civilització europea.

I aquesta civilització cada vegada va més adalerada darrera dels països que li semblen més exòtics. S'arrapa als grans temps i a les grans ruïnes i als grans exotismes. En el món de les formes i de les pedres cada vegada la civilització, diguem-ne moderna, està més d'acord amb la visió de les ruïnes, de les grans sepultures, de les columnes degollades; i també està més d'acord amb la sincera riquesa de les arquitectures mutilades, dels espectacles destruïts que encara mantenen tota la seva inescotable noblesa, a través dels esquelets deixats de la mà de Déu o abandonats a la mà de l'arqueologia, gràcies a la qual queden salvats de la bàrbarie.

### Cap a Damasc

Des de l'Heliòpolis de Balbek els autos ens dugueren a Damasc; després d'haver-nos saturat profundament d'art i de bellesa, gràcies al veïnatge d'unes ruïnes que talment semblen fetes a posta per a produir un espectacle emocionant.

La carretera travessa terrenys secs per bé que ben conreats, on les cigonyes pasturen lluint llurs desproporcionades cames. Les cigonyes i els dromedaris són els únics elements decoratius d'aquest paisatge siríà.

En endisar-nos per les carreteres de Síria, començarem a veure ramades de dromedaris guiats per un ruc, i homes amb faldilles els quals tenen cura que els dromedaris no surtin de la renglera. Per als occidentals, aquest aspecte típic del país sirianès és força interessant. Contràriament, aquí el sol oriental aplanava l'esperit més resistent; el vent calent del desert aixeca pols arenosa que embussa els nassos i omple la boca, i les mosques i els pidolaires demanant *bagsis* (estrenes) augmenten els inconvenients de viatjar pel país sirianès on quasi mai no plou. Els turistes, gairebé tots, utilitzen hàbits blancs com a mitjà preventiu dels raigs solars, i ulleres fumades. De paraigües o bé impermeables, no se'n veuen enlloc.

El cert és que el sol d'orient de les onze del matí pesava com una llosa de plom damunt els nostres cossos, no gens habituats al clima que havíem de suportar.

A mesura que ens apropàvem a la capital de la Síria, els terrenys secs i solitaris del començament canviaven paulatinament, fent-se més agradables a l'esguard. Aviat es converteixen en un oasi de frondosa arbreda i variats conreus.

En atansar-nos a Damasc, el camí voreja el riu Barada. És l'antic riu Abana de la Bíblia, en les aigües del qual pretengué guarir-se de la lepra el general sirianès Naaman, desoïnt així els consells del profeta Eliseu, qui li recomanava les aigües del riu Jordà, amb les quals fou batejat Jesús.

El delicat romanticisme de les ruïnes de Balbek i l'ordre clàssic que s'hi nota, resten ben fora de tot davant el desordre oriental que s'observa en arribar a Damasc. Aquesta ciutat, que ostenta la capitalitat de la Síria, representa perfectament el tipus de la ciutat oasi. Teulades baixes construïdes de tàpia apareixen sovint entremig de les edificacions modernes, algunes de les quals aquí tenen caràcter de gratacels tot i la seva modesta alçària.

Tanmateix, Damasc fa l'efecte d'ésser una ciutat de l'interior, d'esquena a Europa. Rep tota la influència dels àrabs dels confins del desert, i el fet que sigui un dels llocs de partença i arribada dels pelegrins de la Meca, li dóna un accent mulsumà molt acusat. Prou que es nota aviat aquest accent tot recurrent els carrers estrets, tortuosos i bruts de la ciutat, en els quals transiten ciutadans de tots colors i de totes menes, habillats amb el turbant i barnús, duts pengim-penjam per gairebé tots ells, de tal faisó que els pobres semblen miserables i els rics semblen pobres, com una mena de carnaval etern.

Per al viatger occidental tot aquest enfarfec humà és força

plaent. Li plau d'allò més de trobar-se enmig d'aquesta varietat de colors i costums i vicis i pols i mosques i criatures pidolant piastres, i fins, si voleu, dintre de la brutícia i de la misèria de l'administració pública, bastant millorada d'ençà que els francesos es possessionaren de la Síria.

Però a Damasc hom admira la llum i el color local que dona una visió subtil de sensualitat. Dintre d'aquesta visió es presenta a l'esguard una gran quantitat de petites mesquites amb els seus minarets, en la galeria superior dels quals canten els *muezzins* tres vegades cada dia, i canten l'oració amb tanta tendresa i sentiment que hom s'enterneix encara que no sigui mahometà.

Entre les mesquites també es troben alguns palaus i bons edificis públics que tenen un cert caire d'exemplars àrabs; així com vestigis de grandiosos monuments grecs, romans i bizantins.

Els mahometans de Damasc, que són en gran majoria, malgrat de semblar tots pobres i bruts, posseeixen una gran mesquita neta i rica, encatifada amb gust oriental. És tinguda com una de les meravelles del món. Cal entrar-hi descalç o amb babutxes. En tocant al temple dels precés a Mahoma, cal que hom sigui net i endreçat; per això els Islamites no entren a la mesquita sense rentar-se els peus, i alguns la cara i el cos i tot. Per això totes les mesquites tenen abundor d'aigua.

La mesquita de Damasc és la més famosa de l'Orient. És coneguda amb el nom de mesquita dels Omeies o dels Omníades, degut al seu origen. En l'antigor fou basílica cristiana dedicada a Sant Joan Baptista. La tradició diu que al peu d'una columna és enterrat el cap d'aquest Sant; aquell cap exhibit per Salomé, damunt d'una safata. A la mesquita de Damasc se'l venera com es mereix; i és venerat dintre una capella molt adornada, construïda precisament en el lloc indicat del seu enterrament.

Aquesta mesquita conté una autèntica meravella de mosaics daurats, marbres exquisits, catifes riquíssimes, dintre d'una edificació d'estil marcadament basilical, amb dues sèries de columnes corínties que li donen un caràcter imponent de grandesa i severitat. Els musulmans n'estan gojosos, i la conserven amb una cura digne del major elogi.

A despit de la preponderància musulmana, la ciutat de Damasc és gairebé compresa dintre de Terra Santa. A Damasc tingué lloc la conversió de Sant Pau i el començament del seu apostolat predicant les doctrines de Crist; a Damasc, fou martiritzat gloriosament Sant Ananies en temps del procurador Licini, i en una capella

sota terra es venera, des de temps immemorial, el lloc de la casa del suara esmentat piadós, deixeble de Jesús, que fou ensems mestre de Sant Pau i predicador de l'Evangelí.

Altrament, Damasc és la porta de Palestina i, com hem dit, rep la influència oriental. També en rep els productes de la terra, que li proporcionen bones transaccions comercials. Els sirians són negociants per excel·lència. Heus ací l'origen dels basars de Damasc, els cèlebres zucs, que sens dubte és l'aspecte més interessant d'aquesta ciutat per la seva varietat i originalitat, on l'esguard observador i tafaner té un motiu d'esplaiar-se cor que vols cor que desitges.

Els grans basars són constituïts per infinitat de botigues de totes menes i tamany, en general molt esquifides, talment semblen barraques, situades en un laberint de carrers estrets, coberts de sòlida volta de pedra que els dóna aspecte de presó, o amb veles de lona plenes de sorgits per resguardar-los del sol. Malgrat les penjarelles de valuoses joies i de riques catifes de Damasc, sembla que hom es trobi enmig de tendes de drapaire, els amos de les quals, asseguts a terra gairebé tots ells, fumant amb el narguilé o prenent la tassa diminuta de cafè turc, estan a l'aguait de l'estranger que bada. Dels preus que demanen, cal oferir-ne molt menys, amb la temença que quasi sempre es fa curt. Ells no s'enfaden mai i gairebé sempre realitzen el negoci. Accepten tota mena de moneda. Ens refusaren l'espanyola, sense explicacions.

Abans, aquesta gent tenia fama de busca-raons i de roïns; avui no hi cap temença. Sovint hom topa amb dones musulmanes que amaguen llur cara d'ulls sensuals sota el vel lleuger de l'Harem. A despit del caràcter retret, seriós i malfiat dels homes, hom pot transitar lliurement i barrejar-se amb els hebreus, grecs, armenis, sirians, maronites, coptes, llatins, turcs, àrabs, beduïns, russos i musulmans. Aquests darrers componen la immensa majoria dels habitants de Damasc. Són els que serven amb fe i perseverància el foc sagrat del nacionalisme, del qual avui hom només en cospa el caliu; però, qualsevol dia s'abrandarà de tal faisó, que tota la Síria esdevindrà una formidable flama abassegadora del patriotisme.

Llavors, certament, es produiran inevitables alçaments i lluites sagnants, per tal d'aconseguir la llibertat els sirians, avui com avui sotmesos a un protectorat francès.

FRANCESC BLASI I VALLESPINOSA

## Viatge per la muntanya l'estiu del 1852 (\*)

### De Puigcerdà a Mont Lluís. Excursions a diversos pobles de Cerdanya

**D**IA 21 d'agost.—Termòmetre a les 8 del matí, 16°; a les 5 de la tarda, 15° i 1/2.

Avui visitarem una possessió immediata, propietat del senyor Gelbert. La casa d'aquesta possessió està en la mateixa ratlla que separa França i Espanya, i té una cambra que pertany a aquella nació. Després amb el senyor Alsina i la seva amable i il·lustrada filla Joaquina anarem a Tour de Carol. Des de l'esmentada possessió, el camí, al peu d'una muntanya i d'una canal per al regatge i flanquejat d'arbres, no pot ésser més agradable. Hi ha punts de vista deliciosos i paratges on els arbres formen una galeria coberta esplèndida. La Tour (la Torre) és una població de contrabandistes, i dipòsit, com d'altres pobles propers francesos, de diversos gèneres per a introduir a Espanya.

Tornarem pel camí de baix, directe fins a Puigcerdà, des de la qual vila hi ha solament una hora curta. Esmerçarem en el nostre passeig unes cinc hores.

*Dia 22.*—Termòmetre a les 8 del matí, 15°; a les 2 de la tarda, 16°, i a les 11 de la nit, 15° i 1/2.

Diumenge. Després de la missa de la tropa, passarem el dia en bona conversa i recorreguérem una mica la població. Els diumenges són dies de mercat, i acudeix molta gent a Puigcerdà, i així, d'una població morta es transforma en població animada. Avui, dia de Sant Joaquim, l'hem passat molt platjetòriament.

*Dia 23.*—Termòmetre a les 7 del matí, 16°; a la tarda, a les Escaldes, 15°. Vent fort i variable.

No havent trobat cavalleries hem hagut d'anar a peu a les Escaldes. Solament n'hem trobat una per a portar l'equipatge, i una altra, amb silló, per a la Quimeta.

(\*) Vegeu el BUTLLETÍ d'octubre darrer, pàg. 389.



Després d'esmorzar a Puigcerdà, a dos quarts de tres de la tarda, emprengüem el viatge, i a no ésser pel vent fort, que gairebé sempre regna a les immediacions d'aquell poble, no hauríem sofert gens. El camí és bonic; la major part, són reguerols i està molt arbrat. A Ur, frontera de França, ningú no ens digué res; el poble és petit, però ben situat. És a cosa de tres quarts d'hora lluny de Puigcerdà. Mitja hora després es troba un altre poble, Vilanova, i a continuació, a una altra mitja hora, l'Escalda. Es puja sempre la muntanya est de la vall.

L'Escalda és una reunió d'algunes cases, amb aigües termals sulfuroses. Els principals establiments són dos, l'antic a dalt i el nou a baix; posarem en aquest, i hi trobarem una reunió de catalans, un canonge de Perpinyà i alguna altra família que no conec. La casa està bastant ben arranjada, però hi manquen mobles i ordre. Dinàrem a dos quarts de set, i després del nostre acostumat te ens allitàrem.

*Dia 24.*—Termòmetre a les 7 del matí, 14°; a les 12, 14° i 1/2, i a les 9 de la nit, 14°.

Prenguí el bany, i vaig passar el dia visitant l'establiment i les seves immediacions, que són esplèndides, amb molts de prats, d'aigua, d'arbres, i amb gran varietat de penyes de color cendrós, entre herba i arboços. Cap lloc de Cerdanya no s'assembla tant a Suïssa com l'Escalda.

A la tarda, una reunió d'amics anàrem fins al santuari anomenat Bell-lloc, situat al cim d'una alta muntanya, el qual dista una hora de l'Escalda. El camí és dolent i la pujada pesada, però les vistes que es descobreixen des de l'indret esmentat, on existeix una església i un convent arruïnats, són esplèndides, singularment en l'hora de pondre's el sol. Després d'un bon berenar i de beure un aigua excel·lent, davallàrem i vam arribar, a les set, a l'establiment de banys de l'Escalda. A la meitat de camí es troba el poble de Dorra.

*Dia 25.*—A les 8, termòmetre 13°; a les 11, 14°.

Sortírem a les dues cap a Err, població francesa situada a l'extrem est de la vall, al peu d'unes altes muntanyes per les quals passa el camí que mena al santuari de Núria. Les cavalleries que ens enviaren d'Err eren de les pitjors que hom es pugui imaginar; una egüeta, o millor, *acanea*, *baia*, vella i paralítica de les anques, serví per a la senyoreta Vendrell i Alsina, i quatre burrets, vells, petits i fatalment albardats, per a nosaltres. En Pons, amb

el seu matxo de bonica presència, era el rei de la cavalcada, de manera que es veié precisat a avançar-se a fi d'evitar el contrast llastimós que oferíem. El burret que portava sella i una brida dolenta no tenia estrep; el que tenia albarda, solament es podia dirigir amb una corda dolenta, i el que portava estrep de cuir, tenia un llibant per fre. Cosa més curiosa i bufona no s'havia vist mai. No hi havia motiu per a incomodar-se sinó per a prendre-ho com a cosa de riure. Això fou la causa que la meitat de temps de camí el passéssim rient-nos els uns dels altres de l'estrambòtica figura que feíem muntats, l'un com els homes, l'altre com les senyores i l'altra meitat admirant aquell bonic i pintoresc país, essencialment variat.

A les quatre arribàrem a Err, i vam parar a casa de la Rosina, cosina del nostre company de viatge senyor Joan Turné, casa que anomenen Rosell o *Rosic aubergista*. L'edifici, situat al capdamunt del poble, és petit i molt semblant a les cases de Suïssa, però net i endreçat. Els trespols són de fusta, el mateix que l'escala, amb portes i finestrons a propòsit per a evitar els corrents d'aire, indici veritable que a l'hivern hi fa molt fred i és precis evitar-lo. Els teulats són de pissarra. Les habitacions amb alcova són petites, però amb parets guixades, molt llises i blanques. Els mobles senzills i nets. Entre els quadres de les parets hi ha el retrat de Marian Cubi (1) el qual habità aquesta casa. A totes les habitacions hi ha escalfapanxes.

Després d'haver-nos arribat a la plaça - on veiérem ballar el «contrapàs», dansa del país, en la qual, en començar-la, els homes formen rotllo, fan salts i cabrioles, i, en cert punt de la dansa, agafen les dones, corren amb elles i les aixequen enlaire - retornàrem a casa, on trobàrem amanit un excellent i ben servit dinar, que satisféu el nostre apetit i donà peu a animades i amistoses converses.

Havent dinat, a cosa de les nou del vespre, tornàrem a la plaça, on continuava la dansa a la llum d'una teiera o petita foguera (graella de ferro). És precis confessar que hi havia poca llum, la qual cosa donava a la festa un caràcter camperol, i s'assemblava, tal vegada, a una carnestolada per la varietat de vestits dels dansaires, o tal vegada una bacanal per l'animat i farreny de les figures i moviments dels balladors. La música, composta de cinc sonadors, entre els quals n'hi havia dos que tocaven les «tarotes», instrument eixordador de fusta i metall, semblant al clarinet, estava situada en un cadafal format per quatre troncs de pi que sos-

(1) Cèlebre frenòleg del segle passat.—N. DEL T.

tenien un travesser i damunt uns taulons dolents recolzats a la paret.

És costum que els qui no pertanyen a la societat del poble paguin, per una sola ballada, si són francesos, sis sous, i per totes, deu; així és, que tots els forasters paguen mig franc i ballen i bromegem tota la nit.

Els nostres amics ballaren i es divertiren molt.

Entre els forasters hi havia la senyora Maria Agneta Maignon i Dodero amb la seva filla. Em parlà dels Broccas, i això fou la causa que els visitéssim dos dies després amb la senyoreta Vendrell i el seu germà (1).

A les 12 s'acabà la festa i ens retiràrem a dormir.

*Dia 26.*—Després d'un bon esmorzar visitàrem diversos horts de propietaris del país, i en especial el del notari, el qual hort ofereix la particularitat de tenir 38 eixams d'abelles i algunes flors. Al del masover, anomenat Lavocad, hi ha molts arbres de fruita hivernenca, no madura encara.

Dinàrem a les sis. Per causa, tal vegada, d'haver estat tres hores prenent la serena la nit del dia abans em vaig sentir molt refredat. Em vaig allitar tot seguit, mentre els amics tornaven al ball per completar la festa.

*Dia 27.*—El cadarn m'obligà a restar al llit tot el dia. A les cinc de la matinada sortí el senyor Vendrell Alsina cap a Vic i Barcelona i deixà els seus fill i filla a casa.

He he fer esment especial de la meva gratitud a aquesta senyoreta i al seu germà per la bona companyia que em feren i per l'interès que prengueren per la meva salut. Els amics Pons i Torner marxaren a l'Escalda, després d'haver-se ofert quedar, si jo considerava que llur presència pogués ésser-me útil.

*Dia 28.*—Quelcom aliviat, em vaig aixecar del llit i com que el temps era bo vaig sortir amb la senyoreta Joaquina i el seu germà per visitar la Maignon i les esglésies del poble. N'hi ha dues, immediata l'una a l'altra. La parroquial, dedicada a Sant Genís, té capelles laterals; l'altra, a la Verge, forma una sola nau; ambdues no tenen res de particular; pertanyen als segles xvii i xviii. La torre del rellotge és quadrada, i acaba en forma de piràmide. Xoca veure l'escala interior, tota de fusta rústega.

Les vistes que es descobreixen des de la torre són magnífiques,

(1) Famílies barcelonines.—N. DEL T.

i són dignes d'albirar els pobles de Reau, Sallagosa, Bajauda, Llívia i altres. El coll anomenat de la Perxa, és al camí-carreter de França que mena a Mont-Lluís i a altres llocs. Err està al pendent nord d'un aiguavés al fons del qual corre un petit riu que dona origen al Segre. Les cases miren totes a migjorn, per la qual cosa el poble està bastant resguardat i té una temperatura més benigna que l'Escalda i altres poblacions de Cerdanya. Ambdós vessants estan molt cultivats, amb molt d'arbrat, prats, horts i camps per al blat anomenat sègol. En un barranc escabrosíssim hi ha indicis de diverses fonts ferruginoses, i en una d'elles, el raig de la qual és de poc més de dues plomes, l'aigua és neta, brillant, transparent i molt carregada de ferro hidratat, de manera que serveix d'aigua medicinal, la qual es porta diàriament a Puigcerdà i altres poblacions. Visitarem aquesta font, beguérem aigua i tornarem a casa a dinar amb bona gana; passarem la vetllada en amistosa conversa fins l'hora de ficar-nos al llit.

*Dia 29.—Diumenge.*

No podent anar a missa per haver-se ja celebrat molt de matí, i com que no era prudent que sortís en aquella hora a causa del meu fort cadarn, a la tarda anàrem a Vespres.

L'aspecte de l'església fou la cosa més original que hom es pugui imaginar. Omplien el seu àmbit unes 150 dones, totes habillades amb grans caputxes negres acabades amb una punxa molt aguda, tombada cap al davant; el cos del vestit, negre, amb mànegues de sac, gipó d'indiana fosc, davantal curt quelcom més clar, mitges d'estam, sabates grosses i pesades i dos mocadors sota la caputxa, un de blanc i l'altre fosc de cotó, i un tercer de florejat al coll. Al capdavant de l'església i al cor hi havia uns 50 homes i un centenar de nois, tots vestits amb calces amples, ermilla i gec gran de vellut, generalment verd o blau, i sabates grosses amb molts claus.

El capellà entonava els psalms i diversos nois els cantaven, tan fort i amb espinguet, que destruïen l'oïda.

Al ball les dones es distingien molt particularment per un gran mocador blanc i brodat al cap. N'hi havia alguna de fesomia regular, però el seu cos curt i el vestit mal cenyit, fa que es presentin sense cap atractiu.

El segon dia, dues d'aquestes dones, joves i solteres, i una de vella i casada, visitaren les cases amb una bacina per captar per la festa. Les joves canten cobles al compàs d'una pandereta doble, de forma quadrada. Dirigeixen els versos als circumstants fent re-

lació d'algun desig o d'alguna particularitat d'aquell a qui es dirigeixen. El cant és cridaner i monòton i la lletra inintelligible, de manera que es fa precis que l'expliquin després. Em féu l'efecte del cant dels xinesos, que havia sentit l'any anterior a Londres, la qual cosa no és d'estranyar, perquè els primers temps de l'art són semblants en tots els països i les obres dels primers homes s'assemblen totes. El cant de les joves esmentades és una música l'origen de la qual es perd en l'antiguitat.

Al caient de la tarda anàrem una altra vegada a la font d'aigua ferruginosa. Uns xicots, des de dalt del barranc, ens apedregaren; els amenaçàrem, però ens haguérem d'esperar que es cansessin per tal de poder arribar a la font. Els xicots de tots els països són iguals. Aquells espartans volien defensar llurs Termopiles. ¿Qui sap si el director o el més atrevit dels apedregadors serà algun dia un brau general al qual la Història citarà amb admiració, o algun brètol que morirà en una forca? El temps ho dirà.

Dinar de costum; agradosa conversa amb la Quimeta i el seu germà, i ens retiràrem a les nou.

*Dia 30.*—A les 11, termòmetre 16°.

Nit fatigosa d'insomnis. Una idea afalagadora, però dubtosa, ha fermentat en la meva imaginació; tal vegada sigui una quimera, un caprici, una insensatesa; el temps ho dirà. Pensa molt, medita bé i resolt, obra amb rapidesa. No hi ha pitjor cosa que la indecisió i el dubte!

A les 8 del matí, després d'un lleuger esmorzar i d'arranjar el compte (per cert molt modest), amb l'amable Rosina, mestressa del *auberge*, he estat més de mitja hora indecís sobre la meva marxa; volia anar-me'n i una força invisible em retenia. Per fi, acomiadat dels de la casa i de l'amable Quimeta, vaig emprendre la marxa cap a l'Escalda amb el seu germà Ferran, cavaller en un burret. Una gosseta, inseparable companyona del burret, ens seguí tot el camí.

Estiguérem dues hores i un quart per a anar a l'Escalda, passant per Llivia, gairebé a la meitat del camí, i per Vilanova.

Grans nuvolades amenaçaven pluja, de manera que a les tres de la tarda en Ferran no pogué anar-se'n, com havia projectat. El burret no volgué sofrir la pluja i calgué deixar-lo a la quadra. En Ferran, apaivagades la pluja i la pedregada, embolicat amb el meu capot, marxà per tal de tranquil·litzar la Quimeta.

Vaig trobar l'amic Pons sense novetat. En Turné era a Bajanda.

Retornà a la nit, després d'haver anat a Err, segons digué, per saber de la meua salut. Si és cert li ho agraeixo, si no (com presumo per certa ambigüitat en les contestacions que ha donat a les meves preguntes categòriques i a cert tint misteriós que li he notat), res no he d'afegir.

*Dia 31.*—Termòmetre a les 8, 16°; a les 12, 16°. Núvols. Pluja.

Desitjava dibuixar alguna cosa d'aquells voltants, però el mal temps m'obligà a romandre a la meua habitació. No és prudent estar parat a l'aire lliure estan refredat i amb una mica de dolor al coll.

Aquest establiment de l'Escalda està ple de defectes. L'aigua mineral salina, quelcom sulfurosa, és abundant; la més calenta, segons m'asseguraren, té 35°, i la temperada, segons un termòmetre, 26°, per la qual cosa aquesta darrera ja és prou bona per a banyar-se. La principal concurrència és de catalans, o millor dit, de barcelonins, i el senyor Junoy, menor, natural i pràctic del país, m'ha assegurat que si els francesos no acudeixen en aquest establiment és perquè en tenen d'altres, com els de Molist, Bagnères, etc., de més ben muntats i amb millor tracte.

Entre les serventes n'hi ha una d'anomenada Josefina, la fesomia de la qual és semblant a la de les Verges de Francesc Francia; i una altra de més petita, que posseeix una fesomia anàloga, però més fina i delicada. Vaig saber que eren parentes. Ambdues joves, amb lleugeres modificacions, eren excel·lents models per a representar la Verge Maria.

La pluja copiosa que caigué durant tota la tarda m'impedí donar una passejada. La tarda i nit foren molt tristes.

A dos quarts d'onze al llit.

*Dia 1 de setembre.*—A les 8, termòmetre 15°; a les 12, 15° i 1/2; a la nit, 15°.

Prenguí un bany i després vaig descansar fins a dos quarts de dotze.

Per mitjà del banyer vaig saber que tota l'aigua mineral d'aquells banys surt de diversos punts, en particular de dues deus; la de més amunt, que alimenta els antics banys, és la més calenta, i la de més avall, o banys nous de dos anys ençà, la més freda. Malgrat que no es necessita la més calenta per als banys de baix, hi ha un conducte que la hi aconduïx. És probable que tota aquesta aigua mineral vingui d'un sol punt, i que a mesura que s'a-

llunya del lloc de la seva emanació vagi perdent calor, com ocorre a Caldes de Montbui i en altres establiments d'aigües termals salinoses.

Un quilòmetre més amunt, vers migdia, hi ha una altra casa i font d'igual aigua termal, propietat del senyor Giralt, actual propietari de l'Escalda. Això indica que el manantial salí sulfurós és molt abundant.

Aquell dia i el dia abans em vaig entretenir prenent alguns apunts de vistes d'aquell país.

Casualment, el «marimatxo» anomenat *Antoine*, i més comunament conegut pel «Gall-Gallinot», estava a l'establiment de dalt, amb una bonica egua normanda. Aquest singular personatge (1) té la fesomia d'un home rude, de barba i bigoti amb tant de pèl com pugui tenir un home, cosa que l'obliga a afaitar-se molt sovint. Les seves maneres són d'home, com la veu i la mirada, espantosa i recelosa. Vesteix de dona amb vestit del país, i munta a cavall com els homes i amb una bonica i bona sella. Ningú no sap quin és el seu sexe, però hom observa que fa carícies i s'apropa més a les dones que als homes. Viu a Tour de Carol, on té un cafè. Nasqué de família pobra. Ara sembla tenir uns 40 anys. Durant la guerra carlista se'l veié sovintment girar sumes de més de quinze mil duros, i la crònica diu que aquest cabal, o major, l'obtingué amb les seves manyes quan el 1839 la divisió carlista, perseguida per la tropa de la reina i general Espartero, es veié obligada a abandonar els seus efectes i equipatges per internar-se a França. La seva principal ocupació és la de «chalan». Vaig dibuixar el seu perfil.

*Dia 2.*—Termòmetre a les 7, 14° i 1/2; a les 12, 16°.

Sortida de l'Escalda a dos quarts de cinc cap a Err, on vaig arribar una hora més tard sense novetat. Vaig parar a casa de la Rosill, on trobí els amics Turné i Ferran. L'amable Quimeta s'havia vist obligada a ficar-se al llit pocs moments abans de la meva arribada a causa de mareig i mal de cap. Probablement, degut a l'aire i la pluja que hagué de suportar dos dies abans tot tornant de Puigcerdà. Confio que aviat es trobarà restablerta.

*Dia 3.*—Termòmetre, a les 8, 15° i 1/2.

La Quimeta es trobava molt millor, s'havia aixecat, i era pro-

(1) Fou molt conegut, com a tipus popular, a tota la Catalunya francesa i la Cerdanya. En una opereta d'en Vidal i Britapaja (últim terç del segle XIX) es cita aquest tipus estrany. —N. DEL T.

bable que a la tarda es trobés completament restablerta de la forta febrada amb què passà la nit anterior.

Amb el seu germà anàrem a peu fins a Sallagosa, que està a poc més de mitja hora d'aquest poble. Sallagosa és una població cap de partit una mica més poblada que Err, però d'aspecte trist. Pel mig hi passa un riuet. L'església, construïda el segle passat, no té res digne de notar-se.

*Dia 4.*—Termòmetre 15°.

Excursió a Mont-Lluís. Sortírem d'Err a dos quarts de deu i a dos quarts de dotze arribàrem a la Cabanassa. La nostra expedició es féu a cavall. Me'n tocà un d'alt i gros, de casta francesa, molt pesat, i com que tenia un trot dolent em vaig fatigar bastant. En Turné muntava un poltre regular; la Quimeta, un cavallet peresós i vell i en Ferran una egua petita que era la millor de totes les cavalleries. De retorn, la Quimeta muntà aquesta egua, per la qual cosa aconseguírem arribar a Err al cap d'una hora i mitja.

El camí d'Err a Mont-Lluís és una carretera comunal que passa pel mig de Sallagosa i es dirigeix al pla de la Perxa, això és, per un coll entre les altes muntanyes, el qual a l'estiu està contínuament assotat pel vent nord, i a l'hivern cobert de neu, de manera que cal que hi hagi a tota la carretera pals o perxes de fusta col·locats de tant en tant a fi d'indicar el camí al caminant. Aquest camí està molt ben traçat. La Cabanassa és una reunió de cases al peu de Mont-Lluís, i sols distant un quart d'hora. Deixàrem les cavalleries a la quadra de la fonda, i encarregàrem que ens preparassin l'esmorzar mentre visitàvem la ciutat i fortalesa de Mont Lluís. Aquesta és de primer ordre, molt ben fortificada; entre les seves obres exteriors compta amb la petita ciutat, o millor, un aplec de tres o quatre carrers deserts, on hi ha l'administració de diligències, la fonda i molt pocs habitants. L'església, segons sembla, fou un magatzem; res de bellesa, únicament té dos quadres regulars, un dels quals representa la Pietat, segurament de l'escola de Vouet.

A les 5 estàvem de retorn a Err.

*Dia 5.*—Termòmetre 15°, a les 8 del matí. Pluvia. Diumenge.

Al matí vaig donar un passeig per la part baixa del poble, on hi ha moltes cases amb llur hort i prat. Hi ha molt d'arbrat i és molt bonic.

Plogué des de la una, pel qual motiu no vaig poder sortir de casa. Passí la resta del dia llegint la Bíblia.

Per la traducció autoritzada, P. C. i G.





# CRÒNICA

## CENTRE

**OBITUARI.**—El dia 3 de juliol darrer deixà d'existir el que en vida fou un gran excursionista i soci activíssim del CENTRE, en Josep Galvany i Parladé.

Durant la quarantena d'anys que fou soci de la nostra entitat en Galvany no deixà d'aportar sempre el seu ajut entusiasta i abnegat en pro dels nostres fins patriòtics i culturals. Les excel·lents qualitats del nostre enyorat company, posades de manifest en mantes ocasions, el portaren a formar part de la Junta Directiva del CENTRE, de la qual exercí el càrrec de Secretari en diversos períodes. En substitució de l'inoblidable Jaume Balaguer s'hagué de fer càrrec de la Tresoreria, precisament en una època bastant angoixosa, i amb els seus dots de gran economista aconseguí vèncer aquelles dificultats. També fou un dels iniciadors de la *Secció de Geologia i Geografia*, de la Junta de la qual també formà part.

Entre les diverses activitats desplegades al nostre CENTRE per en Galvany són de remarcar: el treball publicat en aquest BUTLLETÍ (1) sobre l'excursió a Ripoll amb motiu de la inauguració d'aquella basílica, i el de l'excursió a Sant Miquel Ses Perxes, Bertí i Puiggraciós, que llegí al CENTRE el dia 8 de març del 1894, en els quals són de notar les qualitats d'exquisit escriptor del nostre company.

Sobresurt, també, d'entre el nombre incalculable d'excursions per ell organitzades, l'efectuada a les Balears amb motiu del VII Centenari del naixement de Jaume I, que fou feta per acord de la Junta Directiva,

i de la qual donà una conferència a la Sala de Cent de la Casa de la Ciutat. Una altra excursió important és la que organitzà, i en la qual assistiren 200 socis, des del nostre port al Cap de Creus visitant les poblacions més importants compreses en la costa empordanesa fins a la Selva de Mar, el juny del 1909.

De les *Memòries* que escriví de les excursions oficials i particulars de les quals formà part, cal recordar la que llegí en la sessió del 12 de desembre del 1893.

En Galvany fou excursionista ja de noi i ho fou fins que desgraciadament ha deixat d'existir. Pot afirmar-se que esmerçà els millors anys de la seva vida a recórrer Catalunya en un període que comprèn més de trenta anys.

En fi, el CENTRE amb en Josep Galvany i Parladé ha perdut un dels socis que durant la seva vida ha procurat sempre donar-li més relleu i que treballà tothora per al major esplendor de l'Excursionisme Català.

Descansi en pau.

## Secció d'Esports de Muntanya

DE LA VALL D'ASTÓS AL MASSÍS DE COTIELLA.—Excursió efectuada pels socis senyors Francesc Broggi, Benet Oliver i Pere Guasch.

Dia 8 juliol. Barcelona a Benasc.

Dia 9. Muntatge del campament a la vall d'Astós, al planell situat mitja hora amunt de la pleta de Turmo. Bon temps.

Dia 10. Intent d'ascensió al Posets, iniciat amb bon temps, però fracassat a l'extrem superior de la gelera de Patúls, la qual limita amb les canals de la paret final, a causa de la boira integral i de les pedres que davallaven per les canals esmentades.

(1) N.º 10, Any III, juliol-setembre del 1893, pàg. 113.

Dia 11. Pere Guasch, a la regió de Baticielles. Benet Oliver i Francesc Broggi, al pic d'Astós (2.500 metres), on restaren unes quatre hores, amb els canvis atmosfèrics tan freqüents en aquest temps.

Dia 12. Repòs al campament. Pluja.

Dia 13. Plegaren les tendes i les enviaren a Benasc. Ascensió al Perdiguero (3.220 m.), pel portelló d'Oó i canals NO. La pluja del dia anterior havia netejat completament l'atmosfera i es presentà un dia claríssim que permeté veure àdhuc els detalls de la plana francesa. Descendiren per la cresta granítica que separa la vall de Literola i el cercle d'Oó i pel llac glaçat, el qual travessaren diametralment, arribaren al refugi del mateix nom, que substitueix aquest any el d'Espingo, on pernactaren en companyia d'una gran concurrència i cridòria d'elements que componien una excursió oficial del C. A. F.

Dia 14. Efectuaren l'ascensió al pic de Gours Blancs (3.110 m.), amb un temps tan bo com el del dia anterior. Descendiren per les geleres i llacs glaçats (gourgs) al refugi de Caillaouas, on el silenci, l'hospitalitat excel·lent i la cuina digna de tot elogi, contrasten amb el refugi d'Oó.

Dia 15. Descendiren per la vall del mateix nom tot seguint el camí que segueix a mig aire i que fou utilitzat durant les obres hidroelèctriques del llac de Pouchergues, fins a la confluència de la vall de Clabide.

Travessaren per dessota el saltant de Pouchergues, remuntaren la vall d'Aigües Tortes, sempre amb molta neu, i arribaren al port superior d'Aigües Cruses (2.542 m.). El temps, que s'havia aguantat, començà a empitjorar, però amb tot intentaren l'ascensió al pic Schrader i es dirigiren vers la punta Ledormeur, però al cap d'una hora, a mitja canal, la boira impossibilità l'ascensió en bones condicions i es donà per fracassat el pic Schrader. Descendiren per la vall de Gistain on les boires reculaven cap a França, d'on

haviem vingut. Des d'allí pogueren contemplar la part occidental del massís de Posets que formen les solitàries valls de Lardana i Millar, i a entrada de fosc arribaren al Plan, on feren nit.

Dia 16. Del Plan seguiren fins a Plans d'Escun, on el company Guasch, que tenia una lesió al peu, prengué el cotxe de Graus i retornà a Benasc.

Oliver i Broggi pujaren a Sarabilló i, a la Fonda Rami, pregaren a Marian Bielsa, coneixedor de la contrada, d'acompanyar-los amb una cavalleria, fins on fos possible, per tal de facilitar l'ascensió al Cotiella. Remuntaren la vall de la Gueva, deixaren a mà esquerra les escarpades parets de Peña Calva, que recorden el Pedraforca, i seguiren fins poc més amunt del coll de Santa Isabel (collata), on s'acomiadaren de Bielsa.

Dues hores més de pujar per glaons calcaris i arribaren a una cabana isolada, molt rudimentària i en mal estat, on passaren la nit, sortosament sense pluja.

Dia 17. A punta de dia empengueren l'ascensió al pic de Cotiella (2.910 m) (1), sense grans dificultats i amb un temps impecable; hi arribaren a les 7 h. 20 m. Al cairn trobaren únicament la tarja del Dr. Massons, de Barcelona. Després de romandre dues hores al cim, descendiren per les tarteres calcàries del barranc de Collivert fins al coll del mateix nom, on s'uneix amb la vall de Via. A les cinc de la tarda arribaren a Campo, i dues hores més tard el cotxe de línia els portà a Benasc. Allí trobaren l'amic Guasch ja refet de la molèstia al peu.

És de remarcar que la quantitat de neu era tan considerable que el Pirineu ofería l'aspecte propi del mes de maig. La regió de les tarteres quedava totalment excluïda per trobar-se coberta de neu. Les geleres no presentaven quasi cap esquerda. El descens del Perdiguero

(1) L'excursió al massís de Cotiella no s'exposa amb més detall, puix que serà objecte d'un article.

i del Gourgs Blancs s'efectuà en tot el trajecte fins al peu dels refugis respectius amb agradables glissades directes que substituïren la gimnàstica tarterenca.

EXCURSIÓ A LA VALL D'ARAN.—Efectuada pels socis Joan Millet, Salvador Ribalta i l'amic Josep Freixas, del 19 de juliol al 7 d'agost.

19 de juliol. Viatge directe a la Vall. Nit a Lés.

Dia 20. De Lés a Arties. No pogueren sortir cap a Colomès pel mal temps.

Dia 21. Sojorn a Arties per continuar el mal temps.

Dia 22. Instal·lació al Refugi de Colomès. El camí, per la vall de l'Aigoamòtx, fou una passejada deliciosa. A remarcar, les obres que fan els arrendataris dels banys de Tredós per tal de posar-lo en millors condicions. Temps bo.

Dia 23. Amb temps magnífic efectuaren una excursió al port de Caldes i per aquells encontorns. Abundància de neu. Meravellosa vista de la vall de Caldes i massís del Montarto. Dedicaren la tarda a visitar els estanys Cloto i Llarg. Tingueren ocasió de constatar l'e-

xactitud de les observacions sobre qüestions topogràfiques i toponímiques d'aquest cercle de Colomès fetes pel nostre consoci Josep Torrent (BULLETÍ de juny).

Dia 24. Retorn a Arties per Pruedo; és una variant molt agradable que travessa el bosc de Pruedo i segueix la ribera del Valarties.

Dies 25 i 26. Turisme per Arties, Salardú i Casarill.

Dia 27. Excursió a Betlan, pel bosc de Vilac i retorn pel Garona.

Dies 28, 29, 30 i 31. Mal temps.

Dia 1 d'agost. Excursió al cercle de Saboredó i retorn per la ribera oriental de Colomès. Fou una esplèndida sortida tant pel dia clar i lluminós com pel contrast violent entre les comarcades travessades. El cercle de Saboredó, esquerp i ferreny, i el de Colomès, més dolç i més emboscats.

Dia 2. Passeig pels voltants d'Arties.

Dia 3. Excursió a Pruedo per la ribera del Valarties; retorn seguint la carena en direcció a Arties i pel bosc del mateix nom, al poble.

Dies 4 i 5. Mal temps.

Dia 6. Retorn. Nit a Sort.

Dia 7. Arribada a Barcelona.

## BIBLIOGRAFIA

### BIBLIOTECA

#### Duplicats

En aquest lloc anirem publicant els duplicats de les obres de la Biblioteca del CENTRE, els quals exemplars seran canviats per d'altres de vàlua equivalent o venuts als preus establerts, sempre que no hagin estat canviats ja en el moment de sol·licitar-ho

- 171—LÓPEZ DE AYALA Y DEL HIERRO, JERÓNIMO.—*Santa María de Porqueras*.—P. Torres.—Gerona, 1892  
 172—LONDE, ALBERT.—*La photographie instantané*.—Gauthier.—París, 1886.  
 173—LEROY, C. F. A.—*Traité de Géométrie descriptive*.—Gauthier.—París, 1881.

- 174—LLOBET Y VALL-LLOSERA, JOSÉ.—*Cataluña Antigua y Cataluña Moderna*.—L. Niubó.—Barcelona.  
 175—*Manifestación en que se publican muchos y relevantes servicios y nobles hechos con que ha servido a sus Sres. Reyes, la... Ciudad de Barcelona singularmente en el sitio horroroso que acaba de padecer en el presente año de 1697*.—2.<sup>a</sup> edic. Piferrer.—Barcelona, 1794.  
 176—MANJARRÉS.—*Las artes suntuarias. Sus teorías y su historia*.—Bastinos.—Barcelona, 1880.  
 177—MANSUETO, EL.—*En las cuevas de Montserrat*.—2.<sup>a</sup> edic.—Gorchs.—Barcelona, 1860.  
 178—MAÑÉ Y FLAQUER, JUAN.—*El*

- Oasis. Viaje al país de los fueros.*— J. Jepús Roviralta. — Barcelona, 1878.
- 179—MARAGALL, JOAN.—*Joan Sardà. Estudi necrològic.*—L'Avenç.—Barcelona, 1900.
- 180—MARCET RIBA, JAIME.—*Métodos gráficos de investigación de las constantes ópticas de los minerales petrográficos.*—Casa Provincial de Caridad.—Barcelona, 1930.
- 181—MARTEL, E. A.—*Dues ascensions al Massís del Montblanc.*—Ramírez i Cia.—Barcelona, 1888.
- 182—MARTEL.—*Le travas.*—Chaméret et Renouard.—París, 1898.
- 183—MARTEL.—*Lo riu subterrani de Pramabiau.*—Henrich.—Barcelona, 1890.
- 184—MARTEL.—*Los Congostos del Zarn y Montpellier-Le-Vieux.*—Ramírez y Cía.—Barcelona, 1886.
- 185—MARTÍ ALBANELL, FREDERIC.—*Notes històriques de la Parròquia del Montseny.*—Juventus.—Barcelona, 1931.
- 186—MARTÍNEZ Y HERRERO, R.—*Sobrarbe y Aragón. Estudios históricos.*—Vol. I-II.—La Perseverancia.—Zaragoza, 1866-1868.
- 187—MARTÍNEZ QUINTANILLA.—*La Provincia de Gerona. Datos históricos.*—F. Dorca.—Gerona, 1865.
- 188—MARTORELL Y PEÑA.—*Catálogos sinónimicos de los insectos.*—Barcelona.
- 189—MARTORELL Y PEÑA.—*Apuntes arqueológicos de D. Francisco Martorell.*—Barcelona, 1879.
- 190—MAS Y ZALDUA, ALEJANDRO.—*Foto-topografía práctica.*—Luis Tasso.—Barcelona, 1902.
- 191—MASRIERA, LUIS.—*Artur Masriera 1860-1929.*—Barcelona, 1931.
- 192—MASSÓ TORRENTS.—*Croquis Pirineus.*—L'Avenç.—Barcelona, 1910.
- 193—MASSÓ TORRENTS.—*En Marian Aguiló i Fuster.*—L'Avenç.—Barcelona, 1899.
- 194—MATAS, JAIME.—*Memorias de la Patria, martirio y culto de las bienaventuradas vírgenes y mártires Juliana y Semproniana.*—Eulalia Piferrer.—Barcelona.
- 195—*Memoires de la Société de Spéleologie.*—Vol. I, n.º 1-11. Vol. II, n.º 12.
- 196—MELO, FRANCISCO MANUEL DE.—*Historia de los movimientos, separación y guerra de Cataluña en tiempos de Felipe IV.*—Juan Oliveres.—Barcelona, 1842.

## NOTICIARI

EQUIP DE L'ESQUIADOR.—Una peça valuosa de l'equip de l'esquiador és el paper de diari. Val la pena de dur-ne uns quants fulls a la motxilla, preferiblement sense imprimir i que pot ésser obtingut de les impremtes amb poca despesa. Serveix de plantilla per a les sabates. Allà absorbeix la humitat i manté els peus secs i calents. Hom hi embolica els peus abans de posar-se les mitges. És sorprenent l'efecte benefactor que produeix i pot ésser comprovat si es deixa un peu sense paper.

També serveix per a protegir la

resta del cos. Posat en fulls sota la roba no deixa penetrar els vents glacials que altrament travessen la roba més gruixuda. Quan l'esquiador ha de marxar de cara tramuntana es posa paper de diari sota la gorra i al pit. Els jutges i controls en curses d'esquí pateixen generalment molt fred, puix que han de restar hores en el mateix punt sense moure's. Per a ells és el paper de diari una protecció ideal.

El paper de diari manté al voltant del cos una capa d'aire calent i al mateix temps renovat, car absorbeix les emanacions del cos.